

Inkluzív nevelés

Ajánlások autizmussal élő gyermekek, tanulók kompetencia alapú fejlesztéséhez

Idegen nyelv

Szerkesztette

Horvát Krisztina

SULI NOVA
Közoktatás-fejlesztési és Pedagógus-továbbképzési Kht.

Magyarország célba ér

suliNova Közoktatás-fejlesztési és Pedagógus-továbbképzési Kht.
Budapest, 2006

Készült a Nemzeti Fejlesztési Terv Humánerőforrás-fejlesztési Operatív Program 2.1. intézkedés Hátrányos helyzetű tanulók esélyegyenlőségének biztosítása az oktatási rendszerben központi programjának „B” komponense (Sajátos nevelési igényű gyerekek együttnevelése) keretében.

Szakmai vezető
KAPCSÁNE NÉMETI JÚLIA

Projektvezető
LOCSMÁNDI ALAJOS

Témavezető
GIFLO H. PÉTER

Lektorálta
KOVÁCS KRISZTINA
ŐSZI TAMÁSNE

Azonosító: 6/211/B/4/id/2

© Horvát Krisztina szerkesztő, 2006

© sulinoVA Közoktatás-fejlesztési és Pedagógus-továbbképzési Kht., 2006

Borítóterv: Dió Stúdió

Borítófotó: Pintér Márta

A fotók a Mozsásjavító Általános Iskola és Diákotthon, Módszertani Intézmény centenáriumának alkalmából készültek.

A kiadvány ingyenes, kizárólag zárt körben, oktatási céllal használható, kereskedelmi forgalomba nem hozható. A felhasználás a jövedelemszerzés vagy jövedelemfokozás célját nem szolgálhatja.

Kiadja a sulinoVA Közoktatás-fejlesztési és Pedagógus-továbbképzési Kht.

Szakmai igazgató: Pála Károly

Fejlesztési igazgatóhelyettes: Puskás Aurél

Felelős kiadó: Pála Károly ügyvezető igazgató

1134 Budapest, Váci út 37.

Telefon: (06-1) 886-3900

Fax: (06-1) 886-3910

E-mail: [sulinoVA@sulinoVA.hu](mailto:sulinova@sulinoVA.hu)

Internet: www.sulinova.hu

Tartalom

Előszó	5
1. Az autizmussal élő tanuló	7
1.1 Az autizmus	7
1.2 Szükségletek, erősségek, nehézségek	7
2. Általános fejlesztési célok az autizmussal élő tanulók nyelvoktatásában	10
2.1 Sajátos habilitációs-rehabilitációs célok	10
2.2 Általános célok az idegen nyelvi kompetenciaterület programcsomagjai alapján	11
3. Nyelvi fejlesztési célok az autizmussal élő tanulók nyelvoktatásában	12
4. Az autizmussal élő tanulók nyelvi készségeinek fejlesztése	13
4.1 Szövegértés (beszédértés és olvasás)	13
4.2 A beszéd fejlesztése (összefüggő beszéd, interakció)	21
4.3 Írás	30
5. Formai keretek, módszerek	34
5.1 Tanulásszervezési formák	34
5.2 Tanulási módszerek	35
5.3 A pedagógustól elvárható magatartásaformák	36
5.4 A tanulócsoporthoz tagjaitól elvárható magatartásaformák	37
6. Az értékelés sajátos szempontjai	37
7. Az egyéni megsegítés lehetőségei	38
8. Speciális tanári és tanulói eszközök	38
8.1 A tér-idő szervezése	38
8.2 Napirend, napirendhasználat	39
8.3 Tevékenységszervezés	39
8.4 Taneszköz-kiválasztás	40
9. A tanórák	40

Előszó

A jó képességű autizmussal élő tanulók integrációjának kérdése napjainkban egyre aktuálisabbá válik, a közoktatási rendszer valamennyi intézménytípusa szerepet játszik nevelésükben-oktatásukban. Az utóbbi években az autizmuspektrum-zavarok előfordulási gyakoriságára vonatkozó adatok jelentősen megváltoztak. A korábbi 4–6 tízezreléssel szemben a jelenlegi felmérések 3–5 ezrelékről számolnak be, tehát meglehetősen gyakori fejlődési zavarról van szó. Joggal feltételezhetjük, hogy az érintett gyermekek egy része ma is a többségi iskolákba jár, hiszen az autizmuspektrum-zavarokkal élő gyermekek között kiváló nyelvi és intellektuális képességű tanulókat is találunk, ezért fontos, hogy a pedagógusok felkészülhessenek fogadásukra.

Az egyes kompetencia alapú oktatási programcsomagokhoz készített autizmus-specifikus ajánlások azért készültek, hogy segítsék e gyermekek beilleszkedését a befogadó intézményekbe. Az iskolai alkalmazkodáshoz elengedhetetlen a szociális készségek megfelelő színvonala, miközben a szociális beilleszkedés zavara az autizmus egyik lényegi jellemzője. E tanulóknál nyilvánvaló a minőségi eltérés a szociális kapcsolatokban, a kortársakkal való viszonyban, a szociális kommunikációban, szembe-tűnő az érdeklődés szűk körű, sztereotip jellege. Mivel a tanítás rendszerint szociális közvetítés útján zajlik, a sérülésből fakadó hátrány leküzdéséhez elengedhetetlen a környezet aktív támogatása. Az autizmussal élő tanulók rendkívül sérülékenyek, érzékenyek, miközben sokan közülük kiemelkedően tehetségesek lehetnek egy-egy területen. A befogadó, szakszerű támogatást nyújtó iskolai környezet lehetővé teheti számukra is a képességeiknek, igényeiknek megfelelő szintű beilleszkedést, tehetségük kibontakozását. Fontos tehát, hogy a többségi intézmények pedagógusai mélyebben értsék meg az autizmus természetét annak érdekében, hogy felismerjék az ebből fakadó nehézségeket, és ne értsék félre a gyermek viselkedését. Az integráció sikere múlhat azon, hogy az autizmussal összefüggő tanulási problémák miatt környezete ne nevezze lustának a gyermeket, vagy ne gondolja, hogy szándékosan viselkedik „rosszul”. A többségi iskolákban oktatott-nevelt, autizmussal élő tanuló számára is biztosítani kell a sérülésből adódó szükségleteknek megfelelő ellátást. Az autizmussal élő tanuló ismeretében differenciált tanításszervezéssel oldható meg az egyéni igényeket kielégítő, személyre szabott oktatás. Mindehhez előnyös, ha az integráló iskola rendelkezik legalább egy, az autizmus területén képzett szakemberrel, aki az autizmus legjellemzőbb nehézségeinek és a speciális módszertan ismeretében kimunkálja a felmerülő problémák megoldását, a gyermeket tanító pedagógusokkal együttműködésben kialakítja az egyéni fejlesztési tervet és bánásmódot, továbbá biztosítja az elengedhetetlen egyéni fejlesztő foglalkozásokat.

A programcsomagokhoz készült autizmus-specifikus ajánlások mindegyike tartalmazza a szindrómával kapcsolatos legalapvetőbb tudnivalókat (a diagnózis alapja, a fejlődési zavar változatos tünetei, módszertani alapelvek), így a pedagógusok bármely kompetenciaterület esetében megtalálják a fejlődési zavarral kapcsolatos alapfogalmakat egységes szemléletben. Az egységes bevezető után az egyes területekhez kapcsolódóan konkrét, gyakorlati javaslatok olvashatók a következő témákban:

- Ajánlások az adott kompetenciaterület céljainak, tartalmának és kimeneti eredményeinek adaptálásához az autizmussal élő tanulók esetében; ajánlott tanulásszervezési formák, tanulási módszerek

- A pedagógusok és az átlagosan fejlődő kortársak segítő szerepe az integráció során
- A mérés és értékelés sajátosságai az érintett tanulók esetében
- Sérülésspecifikus módszerek, eszközök autizmusban

Reméljük, hogy az ajánlások hatékonyan segíteni fogják az autizmussal élő gyermekek többségi iskolai beilleszkedését, jelentősen megkönnyítve az intézmények felkészülését e feladatra.

1. Az autizmussal élő tanuló

1.1 Az autizmus

Az autizmus idegrendszeri károsodás, egész életen át fennálló, átható (pervazív) fejlődési zavar, amelyben három területen mutatkozik eltérő fejlődés. Minőségi sérülés tapasztalható a reciprok szociális interakció, a kommunikáció és a rugalmas gondolkodás és viselkedésszervezés területein. Az autizmus diagnózis megállapítása a DSM IV. (Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders, Mentális Betegségek Diagnosztikus és Statisztikai Kézikönyve, 4. kiadás), illetve a BNO-10. (Betegségek Nemzetközi Osztályozása) kritériumrendszere szerint, az anamnézisből feltárható és a jelen állapotban észlelhető viselkedéses tünetek alapján történik, a pszichiátria és a neurológia kompetenciakörébe tartozik.

A szociális készségek minőségileg eltérő fejlődése a következőkben nyilvánulhat meg:

- Kifejezett sérülés az összetett nonverbális viselkedésekben
- Az életkornak megfelelő kortárskapcsolatok kialakításának sikertelensége
- Az érdeklődés, sikerek megosztására való spontán törekvés hiánya
- Társas és érzelmi kölcsönösség hiánya

A kommunikáció területén található eltérések:

- A beszélt nyelv elsajátításának késése vagy teljes hiánya alternatív kommunikációs módok kompenzációs célú alkalmazása nélkül
- A társalgási készségek zavara
- Sztereotip, repetitív nyelvhasználat
- Életkornak megfelelő spontán mintha-játék és társas utánpótlás alapuló játék hiánya

A rugalmas viselkedésszervezés és gondolkodás zavarai:

- Legalább egy sztereotip és beszűkült érdeklődési területtel való rendellenes mértékű foglalkozás
- Rugalmatlan ragaszkodás nem funkcionális rutinokhoz vagy rituálékhoz
- Sztereotip, repetitív motoros furcsaságok
- Tárgyak részeivel való kitartó foglalkozás

A fentiek közül legalább hat kritériumban megjelenő zavar mellett a személy megkésett fejlődése a szociális kapcsolatok, a kommunikáció vagy a szimbolikus játék terén, valamint a tünetek hároméves kor előtti megjelenése.

A három jelzett terület egyértelmű minőségi fejlődési zavara mellett számos jellemző (pl. nyelvhasználat szintje, értelmi képességek, tünetek súlyossága, valamint azok kompenzációja, egyéb társuló zavarok jelenléte) tekintetében az egyes érintett személyek esetében jelentős eltérés tapasztalható: az autizmus spektrumzavarként fogható fel. Mindemellett az egyedi élet során (pl. új helyzetekben vagy egyes életszakaszokban) a tünetek felerősödhetnek, gyengülhetnek vagy megváltozhatnak.

1.2 Szükségletek, erősségek, nehézségek

1.2.1 Típusos erősségek és nehézségek, jellemző problémák

Alapvetően az autisztikus állapotokban jelenlevő típusos erősségek és nehézségek határozzák meg a tanulói szükségleteket.

Az autizmussal élő tanulókra – a spektrumon elfoglalt helytől függetlenül – a következő típusos erősségek jellemzőek:

- A tanuló számára a kognitív képességeinek megfelelő szintű vizuális információ jól értelmezhető, informatív.
- A megtanult rutinok, szabályok merev alkalmazása
- Jó mechanikus memória

- A speciális érdeklődésnek megfelelő témában, a tanuló szükségleteinek megfelelően strukturált környezetben jobb teljesítmény
- A kompetencterületek egyes, nem szociális tartalmú elemeiben relatíve jó teljesítmény (pl. számolás, memoriter, zene, topográfia mechanikus területei)

A típusos nehézségek, amelyeket figyelembe kell venni az autizmussal élők oktatása-nevelése során:

- A másik személy szándékainak, érzéseinek, érzelmeinek, gondolatainak, szempontjainak meg nem értése, a mentalizáció (TOM = Theory of Mind) sérülése (pl. annak meg nem értése, hogy a másik személy közeledési szándékának célja az információátadás)
- Az önmagára vonatkoztatás sérülése (pl. a frontális irányíthatóság nehézsége)
- A szociális megerősítés jutalomértékének, valamint a belső motiváció hiánya, és az örömszerzés, a motivációs bázis szokatlan jellege (pl. sztereotip tevékenység végzése, szokatlan tárgyi jutalmak)
- A beszédértés korlátozottsága, még relatíve jó beszédprodukciónak mellett is; értelmezési nehézségek a beszéd szociális tartalmait és a metakommunikációt illetően
- Egyenetlen képességprofil (pl. kiemelkedő mechanikus memória mellett gyenge személyes emlékezet; jó szintű ismeretek mellett életkortól jelentősen elmaradó önellátási szint)
- A belátás hiánya, korlátozottsága saját tudásával, az ismeret, információ megszerzésének lehetséges módjával kapcsolatban
- A szenzoros ingerfeldolgozás zavarai (pl. szokatlanul magas ingerküszöb vagy hiperszenzitivitás)

A tanítás-tanulás során a következő területeken gyakoriak a problémák:

- Utánzási képesség
- Vizuomotorium, percepció
- Gondolkodási műveletek: analízis-szintézis, absztrakció, problémamegoldás
- Lényegkiemelés, szövegértés
- Általánosítás, a tanultak új helyzetekben történő alkalmazása
- A tananyag szociális elemeivel kapcsolatos megértés
- Szociális-személyes tartalmú felidézés
- Reális jövőre való irányultság
- A feladatok céljának megértése
- Énkép, éntudat
- Valóság és fantázia szétválasztása
- Szóbeli utasítások megértése (különösen az elvont tartalmú, többértelmű, összetett utasítások esetén)
- Ismeretek kreatív alkalmazása
- Szociálisan megfelelő, elvárható viszonyulás a társakhoz (gyakori az elszigetelődés, a passzív, irányítható személyeknél az áldozattá vagy bűnbakká válás)
- Tartalmas szabadidő-eltöltés, aktivitás (reaktív viselkedésproblémák alakulhatnak ki)
- Érzelmi kiegyensúlyozottság, harmonikus személyiség (félelmek, fóbiák, szorongások előfordulása)

Mindemellett az autizmussal élő tanulóknál gyakran számolni kell társuló egyéb sérülésekkel, pl. tanulási zavar, értelmi akadályozottság, beszéd-, érzékszervi, mozgássérülés, figyelemzavar, viselkedésproblémák.

1.2.2 Integrációs-inklúziós szükségletek

Ahogy azt az előszóban hangsúlyoztuk, a többségi iskolákban oktatott-nevelt, autizmussal élő tanuló számára biztosítani kell a sérülésből adódó szükségleteknek megfelelő ellátást (képzett szakember segítségével). Az autizmussal élő tanuló ismeretében differenciált tanításszervezéssel oldható

meg az egyéni igényeket kielégítő, személyre szabott oktatás. Az autizmussal élő tanuló gondos tervezéssel bevonható a projektrendszerű oktatásba, csoporttevékenységbe is, de esetében nem várható el a spontaneitás, a belső motiváción alapuló részvétel – előzetes mérlegelés, személyre szóló tervezés szükséges a feladatok, betölthető szerepek meghatározásához és a tanulási környezet kialakításához.

Az integráció-inklúzió megkezdése előtt szükséges az autizmussal élő gyermeket nevelő család és a gyermekért elsősorban felelős pedagógusok részletekre kiterjedő konzultációja és a befogadó környezet (az osztályt tanító pedagógusok, egyéb intézményi alkalmazottak, valamint az osztály-, szülő-közösség) felkészítése lehetőség szerint a gyermeket ismerő szakértő közreműködésével.

A tárgyi és személyi környezet, valamint az idő kitöltésének előrejelzésével (kiszámíthatóságával) megteremthető az autizmussal élő gyermek számára az érzelmi biztonság, amelyben lehetőség nyílik az iskolai elvárásoknak megfelelő, társadalmi normáink szerinti értelmes tevékenységre.

A környezeti és személyi változásokat nehezen elfogadó gyermekek esetében célszerű a fokozatos beszoktatás az új intézménybe. A szociális, kommunikációs és kognitív deficitek figyelembevételével egyéni szükségletek szerint felmerülhet egyes kompetenciaterületeken a tananyag szűkítése, az értékelés vagy egyes foglalkozásokon való részvétel alóli felmentés (ezen időszakok terhére szervezhető egyéni fejlesztő foglalkozás), alternatív eszközök, módszerek alkalmazása a sérülés kompenzációjára (pl. protetikus környezet kialakítása, kézírást kiváltása író- vagy számítógéppel, szóbeli helyett írásbeli beszámoló).

A nehézséget okozó kompetenciaterületeken az új készségek megtanítása egyéni helyzetben, ingerszegény környezetben lehet a legeredményesebb.

Fontos a foglalkozások közötti szünetek, a csoport számára strukturálatlan időszakok kitöltésének megtervezése, mivel autizmussal élő gyermekek esetében gondot jelent a szabadidő eltöltése, saját tevékenységük megtervezése, megszervezése, a társakhoz való viszonyulás, a velük való együttműködés.

Az elsajátított ismeretek mennyisége mellett különös figyelmet kell fordítani a tartalmak lényegi és mélységi megértésére, az ismeretek változatos helyzetekben való alkalmaztatására. Előfordul, hogy a körülmények legkisebb megváltozásakor is új helyzetként érzékelve a szituációt, az autizmussal élő tanuló nem képes meglévő ismeretei mozgósítására. Ekkor nem feltételezhető, hogy a gyermek szándékosan ellenáll, „nem akar” teljesíteni. A tanult folyamatos szinten tartása mellett lehet továbblépést tervezni a tanításban, az autizmussal élő tanuló e nélkül „elveszítheti” nem gyakorolt készségeit. Jellemző lehet a lassú munkatempó, csökkentett feladatmennyiséggel azonban elkerülhető a tartós lemaradás.

A belső motiváció deficitje miatt eleinte egyénre szabott motivációs rendszer kialakításával érhető el a tanulói tevékenység, a továbbiakban törekedni kell a külső motivációk belső motivációvá való fokozatos átépítésére. A szociális belátás zavara miatt célszerű a követelmények objektív, külső entitásként való megjelenítése (a pedagógus személyes elvárásai helyett). A konkrét elvárásokat, szabályokat, a feladatvégzésre vagy más tevékenységre rendelkezésre álló idő előrehaladását látható módon kell jelezni (vizuális segítség).

Direkt módon tanítani kell a tanulónak saját tevékenysége megtervezését, megszervezését, apró lépésekre való lebontását (algoritmusát) és állandó monitorozását az önálló feladatvégzés kialakításához.

A frontális irányítás alkalmazása nehézségekbe ütközhet, mivel az autizmussal élő tanuló nem feltétlenül vonatkoztatja magára az elhangzottakat. Ez esetben egyéni instrukciókra van szükség. Az autizmussal élő személy számára a lényegre törő, rövid kommunikáció érthető. Az esetleges sziget-szerű, kiemelkedő képességek és a speciális érdeklődés pályaorientációs alapként szolgálhatnak; azok hasznos, praktikus alkalmaztatása mellett (és egyoldalú fejlesztése helyett) az oktatás alsó és középső szintjén a fejlődésbeli elmaradások csökkentésére kell fókuszálni.

Az aktív-bizarr tanuló alkalmazkodási nehézségei miatt a kortársak és a pedagógusok részéről nagyobb toleranciát igényel; a passzív, izolált tanuló bevonása, tevékenykedtetése pedig további tanári erőfeszítést igényel. A szociális megértés, a társas szabályok elsajátíttatása külön tanítási terület, a szociális helyzetek megoldására szolgáló stratégiák oktatása kognitív-viselkedésterápiás eszközökkel történik.

Az autizmussal élő tanulók tanításának végső célja a minél nagyobb fokú önállóság elérése, a kompetens, cselekvő személyiség alakítása.

A bevezetőben használt kifejezések, leírt jelenségek, valamint a hivatkozott speciális eszközök és módszerek további magyarázata és részletesebb kifejtése az alábbi, általunk is felhasznált forrásokban található:

1. *Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders (DSM-IV)*. 4th edn. American Psychiatric Association, Washington DC, 1994.
2. Kanizsai–Nagy–Kiss–Szaffner–Víg: *Munkahelyi készségek kialakításához szükséges szociális kogníciót fejlesztő csoportos tréningek*. Fogyatékosok Esélye Közalapítvány, 2003.
3. Lord, C. – Rutter, M.: *Autizmus és pervazív fejlődési zavarok*. Autizmus Füzetek. Kapocs, Budapest, 1994/1996.
4. Peeters, Theo: *Az elmélettől a gyakorlatig – Autizmus*. Kapocs, Budapest, 1991.
5. www.autizmus.hu weboldal (további szakirodalmi ajánlások itt megtalálhatók).

2. Általános fejlesztési célok az autizmussal élő tanulók nyelvoktatásában

2.1 Sajátos habilitációs-rehabilitációs célok

Az autizmussal élő tanulóban tudatosodjon az a tény, hogy anyanyelvén kívül más nyelven is kifejezheti magát.

A cél teljesülése a tanuló anyanyelvi nyelvhasználatának szintjétől függ. A szociális és kommunikációs készségek sérülése miatt egyes autizmussal élő tanulók esetében szükséges lehet a tantárgyi felmentés. A felmentés oka a nyelv mint kommunikációs eszköz használatának súlyos sérülése. Amennyiben a kommunikáció sérülése enyhe, a tanuló érti az idegen nyelv fogalmának mibenlétét, és képes a kommunikációs követelményeknek legalább részben megfelelni.

Az autizmussal élő tanuló nyelvoktatása integránsan illeszkedjék a tanuló szükségleteinek megfelelő fejlesztési folyamatába, a nyelvoktatás során valósuljanak meg az egyéni fejlesztési terv szociális, kommunikációs, kognitív fejlesztés rész céljai.

Az autizmussal élő tanulók integrált-inkluzív oktatása-nevelése során elengedhetetlen a sérülés kompenzációját célzó, autizmusban jártas szakember (általában szakirányú ismeretekkel rendelkező gyógypedagógus) által tervezett és koordinált fejlesztési program. A program megvalósításában szükséges a tanulóval dolgozó pedagógusok és az iskola teljes személyzetének együttműködése (pl. a vizuális segédeszközök következetes, az iskola minden helyszínén és különféle helyzetekben való alkalmazásához).

2.2 Általános célok az idegen nyelvi kompetenciaterület programcsomagjai alapján

2.2.1 Motiváció

Növekedjen a tanuló nyelvtanuláshoz való pozitív beállítódása, motivációja (Mesemondóka programcsomag).

Maradjon ébren és növekedjen a tanuló életkorából ösztönösen adódó megismerési és tanulási vágya (Kreatív kommunikáció programcsomag).

Az autizmussal élő tanulóknál – az idegen nyelv tanulását lehetővé tevő kommunikációs szint esetén – célszerű a nyelvtanulást mint objektív, külső elvárást megjeleníteni. A belső motiváció, a tudásvágy csökkent volta miatt ezekre nem alapozhatunk, az egyénre jellemző sajátos motivációs bázis feltárásával személyre szabott motivációs rendszert kell kiépítenünk.

2.2.2 Kreativitás

Növekedjen a tanuló kreativitása (Mesemondóka; Kreatív kommunikáció; Projektek a nyelvórán programcsomagok).

Az autizmussal élő tanulókra jellemző kognitív merevség miatt gyakori a tanultak mechanikus alkalmazása, ezért csak igen korlátozottan várható a cél megvalósulása.

2.2.3 Nyitottság

Növekedjen a tanuló interkulturális nyitottsága, törekedjen a célnyelvi kultúra minél szélesebb körű megismerésére (Mesemondóka; Internet a nyelvórán programcsomagok). Fejlődjenek interkulturális kompetenciái (Kreatív kommunikáció programcsomag).

Az interkulturális tudatosság kialakítása (Projektek a nyelvórán programcsomag)

A célnyelvi kultúra megismerése az autizmussal élő tanuló számára a tények ismeretének szintjén megoldható feladat, elvont szempontok alapján való összevetéseket azonban nem várhatunk el. Óvakodni kell attól, hogy az idegen kultúra megismerése ne váljon túlzott mértékű, sztereotip érdeklődéssé.

2.2.4 Pozitív énkép

Növekedjen a tanuló önismerete és önbecsülése, önbizalma (Mesemondóka; Kreatív kommunikáció; Projektek a nyelvórán programcsomagok).

Az idegen nyelv ismerete a tanuló számára örömet, elégedettséget okozhat. Az elért eredmények pontos megfogalmazásában és tudatosításában az autizmussal élő tanulóknak segítségre lehet szüksége.

2.2.5 Együttműködés

Növekedjen a tanuló együttműködésre való képessége (Mesemondóka; Kreatív kommunikáció programcsomagok).

A tanuló legyen képes sikeres együttműködésre társaival (Projektek a nyelvórán 1–6., Internet a nyelvórán programcsomagok).

A tanulók kooperatív tanulási képességeinek fejlesztése (Projektek a nyelvórán programcsomag 7–12.).

Az autizmussal élő tanulóknak szüksége van lehetőleg vizuálisan is megjelenített direkt, konkrét és egyértelmű viselkedési instrukciókra az együttműködést igénylő aktivitásokban, szemben ép társaival, akik szociális megértésükre hagyatkozva, intuitív úton képesek a közös tevékenység megvaló-

sítására. A sérülésspecifikus szociális fejlesztés során kialakíthatók az együttműködéshez szükséges alapkészségek, amelyek alkalmazására lehetőséget biztosíthatunk az idegen nyelv tanulása során is.

2.2.6 Autonómia

Váljon autonóm tanulóvá és személyiséggé (Kreatív kommunikáció; Projektek a nyelvórán; Internet a nyelvórán programcsomagok).

Az önálló tevékenység (tanulás) módszereinek elsajátítása nehezített, ezen a területen is vizuális segédeszközök (pl. írott szempontok, emlékeztetők) használata és egyén tanári segítségadás szükséges.

2.2.7 A tanulás tanulása

A tanulás tanítása, tanulási stratégiák/képességek fejlesztése (Projektek a nyelvórán programcsomag).

Az autizmussal élő tanulónak támogató protetikus környezetet, egyénenként változó mértékű és jellegű egyéni segítséget kell biztosítanunk a tanulási tevékenységhez.

2.2.8 Prezentáció

A tanulók prezentációs készségének növelése (Projektek a nyelvórán programcsomag).

Az autizmussal élő tanuló elzárkózhat a csoport előtt való, nyilvános szerepléssel járó beszámólóktól. Elképzelhető, hogy egyéni helyzetben vagy sajátos módon, pl. szóbeli helyett írásban – vagy fordítva – képes beszámolni tudásáról.

2.2.9 Internethasználat

A tanuló ismerje meg és használja fel az internet által nyújtott tanulási és kommunikációs lehetőségeket (Internet a nyelvórán programcsomag).

Az autizmussal élő tanulók többsége számára nem jelent nehézséget a számítógép és az internet használata. Sokuknál motivációs bázisként használható fel a számítógép-használat, azonban ügyelni kell annak időbeli korlátozására. Segítséget kell nyújtanunk a tartalmak kiválasztásában és szűrésében.

Az ajánlásban feldolgozásra került programcsomagok közül nehézséget jelenthet az elvont-absztrakt és szociális tartalmak túlsúlya miatt a Mesemondóka programcsomag alkalmazása.

Hasznos lehet a Kreatív kommunikáció és a Projektek a nyelvórán programcsomagok alkalmazása, mert sajátos tartalmuknál fogva jól illeszkednek az autizmussal élő tanuló speciális fejlesztési szükségleteihez a kommunikáció, illetve a szociális képességek területein. Nyilvánvalóan nem várható el az önálló kreatív nyelvhasználat, illetve a projektben való önálló részvétel: a jelentős tanári segítségadás mellett is engedményeket kell tenni a követelményekben. Várhatóan kifejezetten jól hasznosítható az Internet a nyelvórán programcsomag, tekintve, hogy az általában nehezen mozgósítható autizmussal élő tanulóknál gyakran használható a számítógép mint motivációs bázis.

3. Nyelvi fejlesztési célok az autizmussal élő tanulók nyelvoktatásában

A nyelvi fejlesztés célja a tanulók kommunikatív idegennyelv-használati képességének kialakítása, fejlesztése. Specifikus cél a nyelv eszközként, saját célokra való használata, a tanultaknak a tanulók egyéni környezete, érdeklődése szerinti alkalmazása.

Az autizmussal élő tanulókra jellemző beszédértési nehézségek miatt a rövid, lényegre törő szóbeli közlések megértése, valamint az egyszerű olvasott szövegek megértése az elsődlegesen elérhető cél a szövegértés területén. Fontos, hogy a gyermek felé irányuló kommunikáció enyhe beszédértési problémák esetén is tömör, egyértelmű legyen.

A produktív nyelvi tevékenységek közül a rövid közlések, kérések, kérdések, kommentárok verbális megfogalmazása, valamint az írásbeli szövegalkotás céljai mellett a szociális fejlesztés során tanított (pl. kérdés-felelet sorozatok, szerepcsere a beszélgetésben) elemi interakciók idegen nyelvű produkciója a cél. A szociális jellegű és elvont elemeket tartalmazó szövegek megértése, a lényegkiemelés nehezített lehet. Nem várható el az autizmussal élő tanulóktól az absztrakt, szociális tartalmakkal telített kreatív írás és szövegalkotás, a rugalmas, könnyed részvétel az interakciókban.

Célhierarchia

- Szövegértés fejlesztése – 1. Beszédértés, 2. Olvasás
- Beszéd fejlesztése – 3. (Összefüggő) beszéd
- Írásbeli szövegalkotás fejlesztése – 4. Írás
- Beszéd fejlesztése – 5. Interakció

4. Az autizmussal élő tanulók nyelvi készségeinek fejlesztése

4.1 Szövegértés (beszédértés és olvasás)

4.1.1 Beszédértés (1–6. évfolyam)

Mesemondóka programcsomag

Szint	Kiemelten fontos kompetenciák	Ajánlott nyelvi tevékenységek
<p>KER A1: – Idegen nyelvi olvasás és írás bevezetése előtt –Az idegen nyelvi olvasás és írás bevezetésére felkészült</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Nem várható el, hogy egészében képes követni, megérteni a tanár vagy társai által testbeszéddel vagy egyéb nonverbális eszközök segítségével előadott gyermekirodalmi művet, csak részleges megértés valószínű. – Vizuális segítséggel képes a tanár által előadott gyermekirodalmi mű tartalmának megjelenítésére legalább egy módon (pl. vizuálisan, mozgással). – Képes felismerni a hallott gyermekirodalmi művekben szereplő, általa már ismert szavakat és kifejezéseket. – Egyszerű, életközeli, konkrét szövegek esetében képes megérteni a hallott rövid gyermekirodalmi műveket vizuális segítséggel átfogóan, a nélkül részleteiben. – Képes nyelvi feladatok megoldására a megértés érdekében. Egyes tanulók esetében szükséges lehet a szöveget írott formában is a tanuló rendelkezésére bocsátani a jobb megértés érdekében. 	<ul style="list-style-type: none"> – Gyermekeirodalmi mű aktív, értő, odafigyelő követése, esetleg vizuális segédeszközzel (pl. képsorozat, vázlat) – Reagálás a tanult módon gyermekirodalmi szöveg adott részeire – Igaz-hamis állításra reagálás rövid, egyszavas válaszokkal – Reális tartalmú vers, dalszöveg illusztrációja – A mű címének, szereplőinek, helyszínének, eseményeinek megnevezése – Irányított, szövegértéssel kapcsolatos kérdések megválaszolása a mű alapján – Kép-szöveg, szövegrészek, szavak párosítása a szöveg alapján

Kreatív kommunikáció programcsomag

Szint	Kiemelten fontos kompetenciák	Ajánlott nyelvi tevékenységek
KER A1: Idegen nyelvi olvasás és írás bevezetése előtt	<ul style="list-style-type: none"> – Képes a hallott szöveg jelentését felépíteni az inputot kísérő egyéb segítségekre (illusztrációk) támaszkodva. – Az autizmussal élő tanulónál nem számíthatunk a metakommunikáció (testnyelv, mimika, gesztusok, hangszín, hanglejtés stb.) megértést segítő szerepére, ezt külső vizuális segítséggel kell kiegészíteni (pl. kép, tárgy), a hallott szöveg megértésének megkönnyítésére. – Érti és követi a tanár által adott osztálytermi instrukciókat. Amennyiben a tanuló nem vonatkoztatja magára a csoportnak szóló utasításokat, szükségesek a frontális instrukciók helyett az egyénnek szóló utasítások (pl. „Álljatok fel!” helyett „András, állj fel!”) alkalmazása. – Képes a hozzá intézett kérdéseket megkülönböztetni a kijelentő mondatoktól, főként kérdőszó, illetve szórendi sajátosságok (és nem a hangsúly) alapján. – Képes hallott szövegben az általa már tanult nyelvi elemek felismerésére. 	<ul style="list-style-type: none"> – Nyelvi játékokban vesz részt. – Tanári utasításokra tevékenységeket végez. – Rövid, életközeli témájú gyermekirodalmi műveket követ, azokra utasításra a tanult módon tevékenységgel reagál. – Rövid, egyszavas válaszokkal reagál egyszerű, konkrét kérdésekre.
KER A1: Az idegen nyelvi olvasás és írás bevezetésére felkészült	<ul style="list-style-type: none"> – Képes a nyelvi tudásszintjének megfelelő szöveget megérteni, abban a számára ismerős nyelvi elemeket felismerni. 	<ul style="list-style-type: none"> – Nyelvi játékokban vesz részt. – Hozzá intézett instrukció alapján tevékenységet végez. – Rövid, egyszerű kérdésekre egyszerűen válaszol a hallott szöveg tartalma alapján.
KER A1: A tanuló önállóan ír és olvas idegen nyelven	<ul style="list-style-type: none"> – Képes használni meglévő készségeit és ismereteit a számára új nyelvi input értelmezéséhez, esetleg vizuális segítséggel. – Képes a tanult nyelvi elemek azonosítására. – A hozzá intézett tanári utasításokat képes követni, és egyszerű, tiszta kiejtésű autentikus inputot kezelni. 	<ul style="list-style-type: none"> – Követi a tanár hozzá intézett utasításait, szükség esetén ismétlésüket kéri. – Kiszűri a már ismert lényegi tartalmat. – Segítséggel megszerzi a számára fontos lényegi és tárgyyszerű információt egyszerű közlésekből. – Megértését kommunikálja, illetve ismétlést kér megértési nehézség esetén. – Megadott szempont alapján információt gyűjt egyszerű szövegből, szükség esetén írott szöveg segítségével. – Gyermekirodalmi és egyéb művekhez illusztrációt készít.

Projektek a nyelvórán programcsomag

Szint	Kiemelten fontos kompetenciák	Ajánlott nyelvi tevékenységek
KER A1: Idegen nyelvi olvasás és írás bevezetése előtt	<ul style="list-style-type: none"> – A tanuló legyen képes követni az idegen nyelven történő órávezetést, szükség esetén személyre szóló utasításokkal. – Képes szelektálni a hallott információkból az adott feladat, illetve kommunikációs cél alapján, segítő kérdésekkel. – Képes a hallottak alapján egyszerű feladat elvégzésére. – Képes különböző forrásból hallott egyszerű beszédet – szükség esetén írott szövegen követve – figyelemmel kísérni, követni, és ahhoz kapcsolódó feladatot elvégezni. 	<ul style="list-style-type: none"> – Válaszadás egyszerű utasítások alapján (verbális vagy tárgyias, rajzos, írásos) – Hangzó szöveg aktív, értő követése esetleg írott szöveg segítségével – Igaz-hamis állításokra való reagálás – Rövid szóbeli utasítás alapján való cselekvés
KER A1: Az idegen nyelvi olvasás és írás bevezetésére felkészült	<ul style="list-style-type: none"> – Képes biztonsággal követni az idegen nyelven történő órávezetést, szükség esetén külön hozzá intézett utasításokkal. – Hallott szöveg alapján többféle feladat elvégzésére képes esetleg kulcsinformációkat tartalmazó vizuális segítség igénybevételével. – Képes társai lassú beszédét is követni és értelmezni. 	<ul style="list-style-type: none"> – Elhangzó szöveg alapján a projekt elvégzéséhez szükséges információ gyűjtése, esetleg vizuális segítséggel – Egy más projekt munkáinak megtekintése, elolvasása
KER A1: A tanuló önállóan ír és olvas idegen nyelven	<ul style="list-style-type: none"> – Képes követni a projektkészítés szóban ismertett lépéseit és instrukcióit esetleg sematikus vizuális segítség igénybevételével. – Követni tudja társai projektbemutatóját. – Képes megérteni rövid információkat a projektje forrásaként használt hangzó szöveg alapján. 	<ul style="list-style-type: none"> – Projektforrásként használt egyszerű szövegek meghallgatása – Hangzó anyaghoz kapcsolódó feladatok elvégzése. – Mások projektjeinek videón való megnézése/meghallgatása

4.1.2 Beszédértés (7–12. évfolyam)

Kreatív kommunikáció programcsomag

Szint	Kiemelten fontos kompetenciák	Ajánlott nyelvi tevékenységek
KER A1	<ul style="list-style-type: none"> – Képes megérteni ismerős szavakat és nagyon alapvető fordulatokat, amelyek személyre vagy a közvetlen környezetében előforduló konkrét dolgokra vonatkoznak. – Képes mások közvetlen szükségleteire irányuló, hozzá intézett közléseire, felszólításaira reagálni. – Képes egyszerű, hozzá intézett, konkrét instrukciókat követni. – Tudja követni az egyszerű útbaigazítást, esetleg írott segítséggel. 	<p>Egyszerű közlések lényegi tartalmát</p> <ul style="list-style-type: none"> – esetleg irányított kérdések segítségével – kiszűri, és így megszerzi a neki fontos lényegi és tárgyias információkat.

KER A2	<ul style="list-style-type: none"> – Meg tudja érteni a gyakran használt szavakat és fordulatokat az őt és környezetét érintő konkrét témában. – Rövid, kevés szereplős egyszerű beszélgetésben ki tudja következtetni a beszélgetés témáját. – A vizuális információk segítségével meg tudja határozni televíziós hírműsorok, tudósítások témáját. – Konkrét, rövid, ismert témájú megnyilatkozásokból ki tudja következtetni néhány ismeretlen szó jelentését. 	<ul style="list-style-type: none"> – Egyszerű, rövid közlések konkrét tartalmát kiszűri, megszerzi belőlük a számára fontos tárgyias információkat. – Egyszerű hírműsort, tudósítást hallgat/néz és értelmez.
KER B1	<ul style="list-style-type: none"> – Fő vonalaiban képes megérteni a köznyelvi beszédet, ha számára ismerős és releváns témáról van szó. – A legfontosabb információkat képes kiszűrni élő és rögzített megnyilatkozásokból, ha azok aktuális eseményekről, illetve érdeklődési körébe eső konkrét témákról szólnak. – Képes a témát, esetleg fő mondanivalót azonosítani, megérteni egyes részleteket. – Képes követni részletesebb útbaigazítást, esetleg vizuális támogatás mellett. – Nem várható el, hogy a közlésekben kifejezett bonyolultabb érzelmeket megértse, csak a legalapvetőbb viszonyulások megértése valószínű. – A szövegösszefüggésből ki tudja következtetni néhány ismeretlen szó jelentését. 	<ul style="list-style-type: none"> – Előadást, beszédet, monológot, interjút hallgat konkrét témában. – Hírműsort, dokumentumfilmet néz. – Hosszabb és részletesebb útbaigazítást követ.
KER B2	<ul style="list-style-type: none"> – Meg tudja érteni a nyelvi szempontból összetett, de tartalmilag konkrét vagy kevés elvont tartalommal bíró standard beszédet, főként ismerős témában. – Ismerős, számára érdekes, konkrét témában képes hosszabb előadásokat és összetettebb érveléseket követni. – Képes megérteni hírműsorokat és dokumentumfilmeket, ha köznyelven beszélnek. – Nem várható el, hogy megértse a beszélő közléseiben konkrétan meg nem jelenő nézeteit, attitűdjét, és hogy érzékelje hangulatát. 	<ul style="list-style-type: none"> – Nyelvileg összetett, konkrét tartalmú beszámolókat hallgat. – Hírműsort, vetélkedőt, dokumentumfilmet, interjút néz.

Projektek a nyelvórán programcsomag

Szint	Kiemelten fontos kompetenciák	Ajánlott nyelvi tevékenységek
KER A1	<ul style="list-style-type: none"> – Követni tudja és meg tudja érteni a nagyon lassú és tiszta kiejtésű, konkrét témájú beszédet. – Vizuális segédeszközökkel meg tudja érteni a projektje forrásaként használt szöveg fő információit. – Meg tudja érteni a gondosan és lassan megfogalmazott, hozzá intézett instrukciókat. – Követni tudja a projektkészítés lépéseit, a munkaformák szervezéséhez használt instrukciókat és az eszközhasználat szabályait – szükség esetén – vizuális segédeszköz alkalmazásával. – Követni tudja társai rövid, egyszerű projektbemutatását, vizuális kulcsok segítségével. 	<ul style="list-style-type: none"> – Ismétléseket tartalmazó egyszerű szövegek hallgatása, segítő kérdésekkel megértése – Vizuálisan támogatott tanári instrukciók követése
KER A2	<ul style="list-style-type: none"> – Megérti a hallott szöveg információtartalmát. – Meg tudja érteni a projektje elkészítéséhez szükséges instrukciókat. – Követi társai egyszerűbb projektbemutatását. 	<ul style="list-style-type: none"> – Ismétléseket tartalmazó egyszerű szövegek hallgatása, segítő kérdésekkel megértése – Vizuálisan támogatott tanári instrukciók követése – Projektbemutatást követően feladatlapok, értékelő lapok kitöltése
KER B	<ul style="list-style-type: none"> – Lassú és egyértelmű, konkrét tárgyú hallott szövegből meg tud érteni egyszerű információt. – Ismerős témához kapcsolódó lassú tempójú beszélgetés fő mondanivalóját követni tudja, megérti társai projektbemutatóját. 	<ul style="list-style-type: none"> – Inputként használt szövegek hallgatása – Projektbemutatás kísérése

Internet a nyelvórán programcsomag

Szint	Kiemelten fontos kompetenciák	Ajánlott nyelvi tevékenységek
KER A1	<ul style="list-style-type: none"> – Megérti a környezetére vonatkozó konkrét ismerős szavakat és egyszerű mondatokat lassú és egyértelmű hallott szövegben. – Megérti a hozzá intézett rövid instrukciókat. – Egyszerű, rövid útbaigazítást vizuális segítséggel követ. 	<ul style="list-style-type: none"> – Adott információt megtalál egy honlapon. – Szóbeli utasítás alapján, esetleg írásos emlékeztetővel egyszerű számítógépes feladatot végrehajt.
KER A2	<ul style="list-style-type: none"> – Ismert fordulatokat és kifejezéseket megért. – A körülötte zajló, kétszereplős beszélgetés témáját lassú beszéd esetén meg tudja állapítani. – Megérti a televíziós hírműsorok főbb információit. – Szöveggörnyezetből ki tudja következtetni néhány ismeretlen szó jelentését. 	<ul style="list-style-type: none"> – On-line hírportálon megadott témájú hírt megkeres. – On-line rádióállomás hírműsorának témáját kitalálja.
KER B1	<ul style="list-style-type: none"> – Ismerős témákban megérti a tényszerű információt. – Anyanyelvi beszélők beszélgetéséből információt kiszűr. – Televíziós hírműsor, interjú nagy részét érti. 	<ul style="list-style-type: none"> – On-line rádióhallgatásból információt gyűjt.
KER B2	<ul style="list-style-type: none"> – Standard beszélt nyelvből konkrét információkat szűr ki, hosszabb beszédet követni tud. 	<ul style="list-style-type: none"> – On-line video- vagy tévéműsor főbb témáit kijegyzeteli.

4.1.3 Olvasás (1–6. évfolyam)

Mesemondóka programcsomag

Szint	Kiemelten fontos kompetenciák	Ajánlott nyelvi tevékenységek
KER A1: Az idegen nyelvi olvasás és írás bevezetésére felkészült	<ul style="list-style-type: none"> – Gyermekirodalmi mű tanár által irányított olvasásába képes aktívan bekapcsolódni. – Képes tanult konkrét tárgyú ének, mondóka, vers ismert szövegével kapcsolatos egyszerű nyelvi feladatok megoldására (pl. sorba rendezés, igaz-hamis állítások, egyszavas kiegészítés, információk megkeresése). 	<ul style="list-style-type: none"> – Életközeli témájú mese, reális történet közös olvasásának figyelemmel kísérése, bekapcsolódás az olvasásba, események, szereplők felismerése képek és szöveg alapján – Véleménynyilvánítás segítő kérdések alapján – Az olvasott konkrét tárgyú gyermekirodalmi műből információk kiszűrése, és azok felhasználása feladatban
KER A1: A tanuló önállóan ír és olvas idegen nyelven	<ul style="list-style-type: none"> – Képes önálló olvasásra. – Képes a már ismert gyermekirodalmi művek felolvasására. – Képes „énkönyve” olvasására, használatára. 	<ul style="list-style-type: none"> – Konkrét témájú gyermekirodalmi műnek új cím adása, a műhöz illusztráció készítése – Információk kigyűjtése konkrét témájú szövegből megadott szempontok alapján – „Énkönyv” olvasása, feladatvégzés a szöveggel

Kreatív kommunikáció programcsomag

Szint	Kiemelten fontos kompetenciák	Ajánlott nyelvi tevékenységek
KER A1: Az idegen nyelvi olvasás és írás bevezetésére felkészült	<ul style="list-style-type: none"> – Képes a nyelvi tudásszintjének megfelelő konkrét szöveget megérteni, abban számára ismerős nyelvi elemeket felismerni. – Felismeri az olvasott szövegben az általa ismert sémákat és konkrét tartalmakat. – Képes olvasott szöveggel kapcsolatos egyszerű feladatokat elvégezni. 	<ul style="list-style-type: none"> – Konkrét, egyszerű szövegben olvasott információt más tevékenység során használ. – Szöveghez kapcsolódó tevékenységeket végez. – Rövid, egyszerű kérdésekre válaszol az olvasott szöveg tartalma alapján. – Vizuális segítséggel azonosítja az olvasott szöveg tartalmát.
KER A1: A tanuló önállóan ír és olvas idegen nyelven	<ul style="list-style-type: none"> – Használja meglévő készségeit olvasott nyelvi input értelmezéséhez. – Képes egyszerű autentikus input kezelésére, számára releváns, alapvető információt illusztrált feliratokból kiszűr. – Képes az általa ismert nyelvi elemek azonosítására, ismerős szavak, mondatok megértésére. 	<ul style="list-style-type: none"> – Ismert nyelvi inputra épülő konkrét tartalmú egyszerű szöveget, reális történetet, „énkönyvet” olvas, abból kiszűri a tárgyszerű információt. – A szöveg alapján feladatokat végez.

Projektek a nyelvórán programcsomag

Szint	Kiemelten fontos kompetenciák	Ajánlott nyelvi tevékenységek
KER A1: Az idegen nyelvi olvasás és írás bevezetésére felkészült	<ul style="list-style-type: none"> – Képes ismert szavak, kifejezések felismerésére és elolvasására. – Képes ismert szöveg feldolgozást és ismétlést követő elolvasására. – Képes ismert szavak, kifejezések idegen forrásban való felismerésére, megkeresésére, elolvasására. – Képes egyszerű, konkrét hangzó szöveg írott változatának követésére. 	<ul style="list-style-type: none"> – Egyszerű szöveg értő olvasása, pl. egy gép használati utasítása, vagy ételkészítés folyamatábrájának követése
KER A1: A tanuló önállóan ír és olvas idegen nyelven	<ul style="list-style-type: none"> – Képes megérteni egyszerű információs anyagok és rövid egyszerű leírások tartalmát konkrét témában. – Képes megérteni azokat a fő információkat, melyekre a projekt elvégzéséhez szüksége van. 	<ul style="list-style-type: none"> – Egyszerű szövegek tárgyyszerű tartalmának kiszűrése, és a megszerzett információ felhasználása – Feladatmegoldás a projekt témájához illeszkedő szöveg alapján

4.1.4 Olvasás (7–12. évfolyam)

Kreatív kommunikáció programcsomag

Szint	Kiemelten fontos kompetenciák	Ajánlott nyelvi tevékenységek
KER A1	<ul style="list-style-type: none"> – Képes megérteni az ismerős szavakat, nagyon egyszerű mondatokat egyszerű, rövid, konkrét tárgyú szövegben. – Feliratokon, posztereken, ismerős szavakat, fordulatokat meg tud érteni. – Egyszerű informatív szövegekből (pl. prospektus, menetrend) alapvető tárgyyszerű információt tud szerezni. – Követni tud rövid, egyszerű írásos útbaigazítást. 	<ul style="list-style-type: none"> – Nagyon egyszerű, rövid szöveget elolvas tájékozódás céljából. – Konkrét tárgyú rövid szövegek lényegi tartalmát kiszűri. – Tárgyszerű információt a legegyszerűbb szövegekből megszerez.
KER A2	<ul style="list-style-type: none"> – El tud olvasni rövid, konkrét tartalmú, egyszerű szövegeket számára ismerős témakörben. – Egyszerű hétköznapi szövegekben megtalálja a számára fontos információt. – Képes megérteni egyszerű, konkrét tartalmú leveleket. – Meg tudja érteni és követni tudja az egyszerű nyelven írt előírásokat, utasításokat, instrukciókat. – Mindennapi, konkrét témájú rövid írásos anyagok jelentéséből a szövegösszefüggés segítségével ki tudja következtetni néhány konkrét, ismeretlen szó valószínű jelentését. 	<ul style="list-style-type: none"> – Információszerzés céljából olvas. – Szabványleveleket, mindennapi szövegeket (pl. étlap, menetrend, prospektus, hirdetés, recept, használati utasítás, programfüzet, telefonkönyv, szaknévsor), rövid, reális történeteket olvas.
KER B1	<ul style="list-style-type: none"> – Képes megérteni hosszabb, hétköznapi tartalmú, konkrét szövegeket. A tényszerű információkat megtalálja, megérti, rendezi. 	<ul style="list-style-type: none"> – Részletes megértés céljából olvas. – Olvasott szövegtípusok: levelek, újságcikkek, reális történetek, ismeretterjesztő- és dokumentumszövegek

Szint	Kiemelten fontos kompetenciák	Ajánlott nyelvi tevékenységek
KER B2	<ul style="list-style-type: none"> – El tud olvasni és értelmezi a jelenkor konkrét problémáival foglalkozó cikkeket és beszámolókat, illetve dokumentumszövegeket. – Magas fokú önállósággal tud olvasni. – Gyors átnézés után képes dönteni arról, hogy a konkrét tárgyú szöveget érdemes-e alaposabban is tanulmányozni. – Különböző szövegeknek és céloknak megfelelően képes változtatni olvasási stílusát és sebességét. 	<ul style="list-style-type: none"> – Hosszabb konkrét tárgyú szövegről átnézés után összegzést ad. – Számára érdekes témában érvelő szakszöveget, prózát olvas. – Dokumentumregényt olvas.

Projektek a nyelvórán programcsomag

Szint	Kiemelten fontos kompetenciák	Ajánlott nyelvi tevékenységek
KER A1	<ul style="list-style-type: none"> – Fogalmat tud alkotni egyszerű, konkrét témájú információs anyagok és rövid leírások tartalmáról. – Vizuális segítséggel megérti a projektje forrasként használt szöveg információtartalmát. – Követni tud egyszerű, rövid írásos instrukciókat. 	<ul style="list-style-type: none"> – Gyermek számára írt információs könyvek olvasása, megértése segítő kérdésekkel – Írásban megadott instrukciók követése
KER A2	<ul style="list-style-type: none"> – Meg tud találni bizonyos információt egyszerűbb, konkrét tárgyú írásos anyagokban. – Követni tud egyszerű, tömör, írásos, a projektjével kapcsolatos instrukciókat. 	<ul style="list-style-type: none"> – Gyermek számára írt információs könyvek olvasása, megértése segítő kérdésekkel – Írásban megadott instrukciók követése
KER B1	<ul style="list-style-type: none"> – Kielégítő szinten meg tud érteni lényegre törő tényszerű szövegeket. – Megérti és ki tudja választani a projektjéhez szükséges információt hosszabb konkrét szövegből. – Különböző szövegekből össze tudja gyűjteni a szükséges információt. – Konkrét témában felismeri az érvelés fonalát. 	<ul style="list-style-type: none"> – Inputként használt szövegek olvasása – Írásbeli instrukciók követése
KER B2	<ul style="list-style-type: none"> – Magas fokú önállósággal olvas. – Szelektíven használja a referencforrásokat. – El tudja dönteni, hogy érdemes-e a szöveget alaposabban is tanulmányozni. – Tud jegyzeteket készíteni. 	<ul style="list-style-type: none"> – Forrásként használt szövegek olvasása, jegyzetek készítése, esetleg megadott szempontok alapján

Internet a nyelvórán programcsomag

Szint	Kiemelten fontos kompetenciák	Ajánlott nyelvi tevékenységek
KER A1	<ul style="list-style-type: none"> – Megérti az ismerős neveket, szavakat és egyszerű mondatokat, pl. feliratokon, poszttereken és katalógusokban. 	<ul style="list-style-type: none"> – Virtuális városnézésen vesz részt, amelynek során figyeli a feliratokat.
KER A2	<ul style="list-style-type: none"> – Megérti az ismerős, konkrét témában nemzetközi szavakkal írt szöveget. – Megtalál ismerős információkat egyszerű, mindennapi anyagokban, pl. hirdetésekben, étlapon. – Meg tudja érteni a közhasználatú táblákat. – Meg tudja érteni az egyszerű nyelven írt előírásokat (pl. biztonsági előírások). 	<ul style="list-style-type: none"> – On-line hirdetési újságban információt keres. – On-line menutrend alapján vizuális kirándulást tervez. – Egyszerű feladatlapot információkkal kitölt.

Szint	Kiemelten fontos kompetenciák	Ajánlott nyelvi tevékenységek
KER B1	<ul style="list-style-type: none"> – Megérti a konkrét tárgyú magánlevelezésekben szereplő kifejezéseket ahhoz, hogy rendszeres levelezést folytasson. – Hosszabb – nem elvont tartalmú – szövegekben meg tud találni lényeges információt. 	<ul style="list-style-type: none"> – On-line levelez a számára kiválasztott partnerrel. – Információt keres összefüggő internetes ismertetőben (pl. könyvismertető). – Érdeklődésének megfelelő levelezőlistára feliratkozik.
KER B2	<ul style="list-style-type: none"> – Magas fokú önállósággal olvas. – Gyorsán át tud olvasni hosszú, összetett, reális szövegeket. 	<ul style="list-style-type: none"> – Több megadott honlapról információt gyűjt megadott témában. – Nemzetközi projektről olvas, esetleg segítséggel részt vesz benne. – Érdeklődésének megfelelő internetes újságot olvas.

4.2 A beszéd fejlesztése (összefüggő beszéd, interakció)

4.2.1 Összefüggő beszéd (1–6. évfolyam)

Mesemondóka programcsomag

Szint	Kiemelten fontos kompetenciák	Ajánlott nyelvi tevékenységek
KER A1: – Idegen nyelvi olvasás és írás bevezetése előtt – Az idegen nyelvi olvasás és írás bevezetésére felkészült	<ul style="list-style-type: none"> – Képes egyszerű memoriter felmondására. – Képes egyszerű, rövid, reális tárgyú gyermekirodalmi mű előadására, vizuális emlékeztetők alapján. – Törekszik a helyes kiejtésre. 	<ul style="list-style-type: none"> – Kedvenc, reális tárgyú gyermekirodalmi mű előadása – Valós témájú gyermekirodalmi művek rövid részleteinek előadása segítséggel különböző módokon (pl. bábjáték, árnyjáték).
KER A1: A tanuló önállóan ír és olvas idegen nyelven	<ul style="list-style-type: none"> – Segítséggel, minta alapján képes reális témájú összefüggő szöveg alkotására. – Képes kiejtését és intonációját, hangsúlyát stb. a helyeshez közelíteni. 	<ul style="list-style-type: none"> – Reális történetből kedvenc szereplő kiválasztása, segítséggel való jellemzése – Rövid, életközeli témájú történetek mesélése, illetve hasonló filmrészlethez kísérőszöveg készítése

Kreatív kommunikáció programcsomag

Szint	Kiemelten fontos kompetenciák	Ajánlott nyelvi tevékenységek
KER A1: Az idegen nyelvi olvasás és írás bevezetésére felkészült	<ul style="list-style-type: none"> – Képes a számára ismert témákban rövid leírást adni környezetében előforduló tárgyokról, segítséggel élőlényekről is. – Képes nyelvi játékokban részt venni. – Képes bemutatkozni az általa ismert kifejezésekkel. 	<ul style="list-style-type: none"> – Saját művét, termékét röviden bemutatja. – Tetszését, nemtetszését röviden, egyszerűen kifejezi. – Rövid, reális témájú gyermekirodalmi mű előadásában részt vesz.

Szint	Kiemelten fontos kompetenciák	Ajánlott nyelvi tevékenységek
KER A1: A tanuló önállóan ír és olvas idegen nyelven	<ul style="list-style-type: none"> – Képes röviden leírni számára ismerős jelenségeket és történéseket. – Képes szavakat, kifejezéseket, szócsoportokat egyszerű lineáris nyelvi eszközökkel összekapcsolni. – Képes elmondani ismert, begyakorolt, rövid, konkrét szöveget. – Tanári segítséggel (kérdések, illusztrált szóképek stb.) képes egyszerűen kifejezni alapérzelmeit. – Segítséggel, írott szempontok alapján képes értékelni saját és társai munkáját egyszerű nyelvi eszközökkel. 	<ul style="list-style-type: none"> – Felkészülés után röviden informál számára ismerős, konkrét, személyes témában. – Felkészülés után rövid, egyszerű, reális tárgyú történetet elmond. – Rövid, egyszerű, reális szöveget felkészülés után felolvas vagy elmond.

Projektek a nyelvórán programcsomag

Szint	Kiemelten fontos kompetenciák	Ajánlott nyelvi tevékenységek
KER A1: Idegen nyelvi olvasás és írás bevezetése előtt	Képes részt venni idegen nyelvű gyermekdalok, mondókák éneklésében és elmondásában.	<ul style="list-style-type: none"> – Dal, mondóka együttes előadása – Ismert, reális történet írott szöveg vagy illusztráció segítségével történő elmondása – A tanuló által készített rajz vagy tárgy részeinek megnevezése – Rövid írott párbeszéd előadása
KER A1: Az idegen nyelvi olvasás és írás bevezetésére felkészült	<ul style="list-style-type: none"> – Képes néhány mondatos szöveget megfogalmazni és elmondani. – Képes képekről egyszerű mondatokat mondani. – Képes rövid reális történetek felkészülés utáni elmondására. 	<ul style="list-style-type: none"> – A projekt szereplőinek bemutatása – Rövid reális történet eljátszása – A projekt bemutatása
KER A1: A tanuló önállóan ír és olvas idegen nyelven	<ul style="list-style-type: none"> – Képes egyszerű fordulatokkal saját munkáját megbeszélte szempontok alapján bemutatni. – Projektjét egyszerű nyelvi elemekkel le tudja írni, képes társainak elmondani a megszerzett egyszerű információkat. – Segítséggel képes véleménye megfogalmazására. 	<ul style="list-style-type: none"> – Poszter bemutatása – Rádióreklám elmondása, hangszalagra való rögzítése – Projektbemutató

4.2.2 Összefüggő beszéd (7–12. évfolyam)

Kreatív kommunikáció programcsomag

Szint	Kiemelten fontos kompetenciák	Ajánlott nyelvi tevékenységek
KER A1	<ul style="list-style-type: none"> – Ismerős, személyes témában néhány egyszerű mondatot tud mondani. – Ismerős tárgyakról és helyekről, segítséggel emberekről egyszerű közléseket tud tenni. – Fel tud olvasni és / vagy emlékezetből el tud mondani egy konkrét tárgyú bejelentést. 	<ul style="list-style-type: none"> – Felkészülés után ismerős, személyes konkrét témában röviden informál. – Rövid, egyszerű írott szöveget felkészülés után felolvas. – Egyszerű szövegű, rövid dalt felkészülés után elénekel. – Elkészült munkáját egy-egy mondat mintáján ismerteti. – Rövid csoportos prezentációban néhány mondat erejéig részt vesz.

Szint	Kiemelten fontos kompetenciák	Ajánlott nyelvi tevékenységek
KER A2	<ul style="list-style-type: none"> – Röviden és egyszerű nyelvi eszközökkel, de már hosszabb ideig összefüggően tud beszélni az őt és környezetét érintő konkrét témákban. – Segítő kérdésekre ki tudja fejteni problémákkal kapcsolatos véleményét, el tudja mesélni élményeit, tapasztalatait, helyeket, szereplőket, állatokat, eseményeket le tud írni, jellemezni. – Képes egyszerű, konkrét történeteket, eseményeket elmesélni, terveket egyszerűen bemutatni. – Rövid, begyakorolt bejelentést tud tenni. – Előzetes (támogatott) felkészüléssel meg tudja indokolni véleményét, terveit, cselekedeteit, és hogy miért szeret vagy nem szeret valamit. 	<ul style="list-style-type: none"> – Felkészülés után rövid élménybeszámolót tart. – Konkrét, őt érintő vitában támogatással részt vesz. – Előkészített jegyzetből beszél. – Csoportos prezentációban felkészülést követően részt vesz. – Rövid előadást tart számára ismert, konkrét, releváns témában.
KER B1	<ul style="list-style-type: none"> – Egyszerű, összefüggő fordulatokkal képes leírni konkrét dolgokat. – Segítő kérdések vagy előzetes támogatott felkészülés után képes élményeket, eseményeket, terveket, történetet, illetve filmek, könyvek cselekményét elmondani. – Egyszerű, összefüggő fordulatokkal – tanári segítséggel – képes véleményét röviden megfogalmazni, tud indokolni, magyarázni. 	<ul style="list-style-type: none"> – Rövid, egyszerű szöveget megfogalmaz, és felkészülés után elmond. – Felkészülés után rövid élménybeszámolót tart. – Előkészített jegyzetből beszél.
KER B2	<ul style="list-style-type: none"> – Világos és részletes leírást tud adni az őt érdeklő témák széles köréről. – Előzetes – szükség esetén támogatott – felkészülés után ki tudja fejteni álláspontját. – Világos, szisztematikusan kifejtett leírást és bemutatást tud adni. – Képes – előzetes felkészülés után – szisztematikusan érvelni, gondolatait példákkal alátámasztani. – Segítséggel képes fontos gondolatokat kiemelni és alternatívákat, előnyöket, hátrányokat megvitatni. 	<ul style="list-style-type: none"> – Bejelentést elmond. – Előadást, prezentációt tart.

Projektek a nyelvórán programcsomag

Szint	Kiemelten fontos kompetenciák	Ajánlott nyelvi tevékenységek
KER A1	<ul style="list-style-type: none"> – Képes egyszerű fordulatokkal minta alapján saját munkáját bemutatni. – Projektjét le tudja írni, be tudja mutatni egyszerű fordulatokkal. 	Projektbemutató betanult formában
KER A2	<ul style="list-style-type: none"> – Rövid, begyakorolt előadást tud tartani konkrét, őt érdeklő témában. – Tanári segítséggel projektbemutatót tud adni. 	Prezentáció és nyelvi aspektusainak alkalmazása
KER B1	<ul style="list-style-type: none"> – Előre (segítséggel) elkészített, a lényegre koncentrááló előadást tud tartani. 	Projekt prezentációja

Szint	Kiemelten fontos kompetenciák	Ajánlott nyelvi tevékenységek
KER B2	<ul style="list-style-type: none"> – Világos, szisztematikusan kifejtett prezentációt tud tartani. – Előzetes felkészítés után ki tudja emelni a legfontosabb gondolatokat, és megfelelő érvekkel alá tudja támasztani azokat, valamint ki tudja fejteni a különböző alternatívák előnyeit és hátrányait. 	Egyéni projektprezentáció

Internet a nyelvórán programcsomag

Szint	Kiemelten fontos kompetenciák	Ajánlott nyelvi tevékenységek
KER A1	<ul style="list-style-type: none"> – Lakóhelyét és családtagjait egyszerű mondatokkal és fordulatokkal le tudja írni. – Leírást tud adni saját magáról, foglalkozásáról. – Fel tud olvasni egy rövid, begyakorolt bejelentést. 	<ul style="list-style-type: none"> – Elektronikus időjárás-jelentést készít és felolvas.
KER A2	<ul style="list-style-type: none"> – Vizuális emlékeztető segítségével le tud írni múltbeli eseményeket és személyes élményeket. – Házállatokat és tárgyakat – szükség esetén vizuális segítséggel – egyszerűen jellemez. – Írott terveket bemutat. – Rövid, begyakorolt, alapvető előadást tud tartani ismerős témában. – Előzetes felkészülés után terveket és cselekedeteket röviden meg tud magyarázni és indokolni. 	<ul style="list-style-type: none"> – PowerPoint használatával bemutat egy családi eseményt. – Segítséggel megtervezi saját feladatát.
KER B1	<ul style="list-style-type: none"> – Érdeklődési körébe tartozó témákról tud beszélni. – Folyékonyan el tudja mondani – szükség esetén írott emlékeztető segítségével – egy leírás lényegét. – El tud mondani egy reális történetet. – Előzetes felkészülés (esetleg segítségnyújtás mellett) után össze tud foglalni egy újságcikket. 	<ul style="list-style-type: none"> – Ugyanazon hír elolvasása több hírportálon is, rövid összefoglalás készítése. – PowerPoint prezentációs szoftver segítségével bemutat egy általa kiválasztott eseményt. – Társainak saját keresési eredményét elmondja.
KER B2	<ul style="list-style-type: none"> – Világos, részletes bemutatást tud adni. – Saját szakterületén és néhány általános témában elegendő szókinccsel rendelkezik. – Többnyire folyékonyan, helyesen használja a nyelvet. – Röviden, tárgyyszerűen kommunikál a tanult nyelven. 	<ul style="list-style-type: none"> – Mini kutatási projekt eredményét ismerteti. – Internetes oldalakat ismerteti, és virtuális látogatásról felkészülés után beszél. – Jellemző tárgyat, alkotást bemutat az adott kultúrából.

4.2.3 Interakció (1–6. évfolyam)

Mesemondóka programcsomag

Szint	Kiemelten fontos kompetenciák	Ajánlott nyelvi tevékenységek
KER A1: – Idegen nyelvi olvasás és írás bevezetése előtt – Az idegen nyelvi olvasás és írás bevezetésére felkészült	<ul style="list-style-type: none"> – Képes segítséggel részt venni a célnyelvi gyermekjátékokban. – Képes életközeli témájú egyszerű mesék, mondókák elmondására. – Képes részt venni reális gyermekirodalmi mű kapcsán egyszerű, irányított beszélgetésben. 	<ul style="list-style-type: none"> – Célnyelvi kultúra gyermekjátékai – Reális mesék, mondókák, dalok előadásába való bekapcsolódás – Irányított, rövid, egyszavas megnyilatkozás beszélgetésben – Egy-egy szóval történő leírás, bemutatás
KER A1: A tanuló önállóan ír és olvas idegen nyelven	<ul style="list-style-type: none"> – Képes egyszerű információk kérésére, adására ismert mű kapcsán. – Képes részt venni reális gyermekirodalmi mű kapcsán egyszerű, irányított beszélgetésben. 	<ul style="list-style-type: none"> – Felmérés készítése a számára érdekes olvasott vagy hallott mű népszerűségéről megadott szempontok alapján – A mindennapi élet témaköréhez kapcsolódó konkrét, rövid gyermekirodalmi művek alapján összehasonlítás – Előzetes felkészüléssel beszámoló saját élményről

Kreatív kommunikáció programcsomag

Szint	Kiemelten fontos kompetenciák	Ajánlott nyelvi tevékenységek
KER A1: Idegen nyelvi olvasás és írás bevezetése előtt	<ul style="list-style-type: none"> – Képes korlátozott verbális eszközökre támaszkodva, illetve tevékenységen keresztül kommunikálni. – Képes hozzá intézett utasításokat, kéréseket követni. – Alapvető, hozzá intézett ismerős kérdésekre egyszerűen válaszol. 	<ul style="list-style-type: none"> – Nyelvi játékokba verbálisan és cselekvésesen bekapcsolódik. – Rövid, egyszavas válaszokat ad. – Utasításokra tevékenységgel vagy rövid egyszavas válaszokkal reagál. – Reális témájú gyermekirodalmi műveket csoportban hallgatva követ, segítséggel bekapcsolódik azok feldolgozásába.
KER A1: Az idegen nyelvi olvasás és írás bevezetésére felkészült	<ul style="list-style-type: none"> – Beszédszándékát képes verbális eszközökkel kifejezni (nonverbális eszközök önálló, spontán és differenciált használata nem várható el). – Képes egyszerű kérdéseket feltenni, illetve a hozzá intézett konkrét kérdésekre egyszerű nyelvi eszközökkel reagálni. – Képes legalább egy módon magyarázatot kérni, amennyiben a hozzá intézett beszédet nem érti. – Képes egyszerű, az osztálytermi rutincselekvésekhez kapcsolódó begyakorolt sémákban való kommunikációt folytatni. 	<ul style="list-style-type: none"> – Rutinhelyzetekben, általa jól ismert témánál egyszerű, konkrét kérdésekre egyszavas válaszokkal reagál. – Nyelvi játékokban aktívan részt vesz. – Reális témájú gyermekirodalmi művek hallgatása közben esetleg vizuális vagy gesztusos segítséggel verbálisan is bekapcsolódik.

Szint	Kiemelten fontos kompetenciák	Ajánlott nyelvi tevékenységek
KER A1: A tanuló önállóan ír és olvas idegen nyelven	<ul style="list-style-type: none"> – Mindennapi kifejezésekkel és alapvető fordulatokkal képes reagálni a nyelvi szintjének megfelelő inputra. – Képes hallott/látott rutinjelenségekre egyszerű nyelvi eszközökkel reagálni. – Képes egyszerű kérdéseket feltenni, illetve a hozzá intézett konkrét kérdésekre egyszerű nyelvi eszközökkel reagálni. – Képes legalább egy módon magyarázatot kérni, amennyiben a hozzá intézett beszédet nem érti. – Segítséggel képes egyszerű tranzakciókat lebonyolítani. – Képes konkrét, egyszerű instrukciókat adni. – Képes alapvető személyes adatokra vonatkozó információkat cserélni. – Ismeri az alapvető udvariassági és üdvözlési formákat. 	<ul style="list-style-type: none"> – Felkészülés után páros interakcióban vesz részt. – Információcseré érdekében páros tranzakcióban vesz részt. – Egyszerű, begyakorolt tranzakciókat bonyolít le. – Megadott szempontsor alapján rövid felmérést készít általa ismert témakörben.

Projektek a nyelvórán programcsomag

Szint	Kiemelten fontos kompetenciák	Ajánlott nyelvi tevékenységek
KER A1: Idegen nyelvi olvasás és írás bevezetése előtt	<ul style="list-style-type: none"> – Személyhez szóló utasítások mellett képes követni az idegen nyelven történő óravezetést. – Képes adekvát verbális és cselekvéses válaszára a tanórai helyzetekben. – Képes segítséggel bekapcsolódni egyszerű játékos feladatokba. 	<ul style="list-style-type: none"> – Memory-, dominókártyák tervezése segítséggel, minta alapján, és az azokkal való játék – Egyszerű társasjátékban való részvétel – Projektmunka készítése során történő kommunikációban való részvétel – Tanulói munkák kiállítása, bemutatása
KER A1: Az idegen nyelvi olvasás és írás bevezetésére felkészült	<ul style="list-style-type: none"> – Alapvető közvetlen szükségleteinek kielégítése céljából képes közléseket tenni, felszólítani, interakcióban részt venni a begyakorolt módon. – Figyelmeztetésre, példa alapján javítja helytelenül kifejezett mondanivalóját. – Képes előzetes felkészülés után a tanult témákban minimum kétszereplős párbeszédet folytatni. 	<ul style="list-style-type: none"> – Reális szituációs játékok játszása – Kártyajáték tervezése segítséggel, és az azokkal való játék – Egyszerű társasjátékokkal való játék – Projektmunka során célnyelven történő egyszerű kommunikáció
KER A1: A tanuló önállóan ír és olvas idegen nyelven	<ul style="list-style-type: none"> – Képes konkrét, személyét érintő alapvető információkat cserélni. – Képes megválaszolni a projektje bemutatásával kapcsolatos egyszerű kérdéseket, szükség esetén felkészülés után. – Képes egyszerű, konkrét kérdéseket megfogalmazni, és a hozzá intézett hasonló kérdésekre reagálni. – A jelentés tisztázását röviden kérni tudja a tanult módon. 	<ul style="list-style-type: none"> – Információcseré érdekében interakcióban való részvétel – Előzetes felkészítés után rövid interjú készítése ismert személlyel, konkrét témában – Projektmunkával kapcsolatos konkrét kérdések és állítások megfogalmazása

4.2.4 Interakció (7–12. évfolyam)

Kreatív kommunikáció programcsomag

Szint	Kiemelten fontos kompetenciák	Ajánlott nyelvi tevékenységek
KER A1	<ul style="list-style-type: none"> – Alapvető közvetlen szükségleteinek kielégítése céljából tud egyszerű közléseket tenni, felszólítani, interakcióban részt venni a begyakorolt módon. – Röviden, egyszerűen tud útbaigazítani, másoktól dolgokat kérni, instrukciókat adni. – Tud számokat, mennyiségeket, időt és költségeket kezelni. – Be tud mutatkozni. – Tud alapvető udvariassági formulákat használni, azokra reagálni. – Képes alapvető személyes információkra rákérdezni és ilyen információkat átadni. – Egyszerű kompenzációs stratégiákat tud használni a kölcsönös megértés érdekében: röviden kérni tudja a jelentés tisztázását, a hallottak lassú, tagolt ismétlését, illetve kérésre ezt maga is megteszi. 	<ul style="list-style-type: none"> – Felkészülés után interakcióban vesz részt. – Információcsere érdekében a tanult módon interakcióban vesz részt. – Nagyon egyszerű tranzakciót – gyakorlást követően – lebonyolít. – Előzetes felkészítés után nagyon egyszerű interjúban vesz részt.
KER A2	<ul style="list-style-type: none"> – Tud kommunikálni egyszerű és közvetlen információcserét igénylő helyzetekben és nagyon rövid, kevés szereplős beszélgetések során ismerős témákkal és tevékenységekkel kapcsolatban. – Tud meghívni, egyszerű javaslatot tenni, hozzá intézett meghívásra, egyszerű javaslatra reagálni. – Igénybe tud venni – előzetes gyakorlást követően – szolgáltatásokat, illetve szolgáltatásokat tud nyújtani. – Egyszerű, tényszerű információkat meg tud szerezni és tovább tud adni. – Segítséggel (pl. rávezető kérdések, illusztrált szóképek) ki tudja fejezni véleményét. – Mindennapi gyakorlati kérdések megvitatásához hozzá tud szólni. 	<ul style="list-style-type: none"> – Egyéni felkészülés után rövid interakcióban vesz részt. – Strukturált, előre látható szituációban kommunikál. – Gyakorlati, célirányos tevékenység közben szükség esetén kommunikál. – Egyszerű tranzakciókat bonyolít. – Egyszerű, ismerős és konkrét témákban előzetes felkészülést követően véleménycsere céljából kommunikál.
KER B1	<ul style="list-style-type: none"> – A mindennapi élet egyes helyzeteivel képes megbirkózni. – Képes részletes instrukciókat adni. – Részletekről folyó információcserében konkrétumok kapcsán képes részt venni. – Reális témájú irodalmi művek, filmek, újságcikkek, hírek kapcsán képes kommunikálni. – Problémamegoldással kapcsolatos elgondolásait képes egyszerűen közölni. – Szükség esetén előre megadott írott szempontok segítségével alternatívákat össze tud vetni. – Alapvető érzelmeket a tanult módon képes kifejezni. – Ismerős, érdeklődési körébe tartozó témában képes befolyásolni a beszélgetés menetét. – Képes rövid, néhány beszélőváltásos beszélgetésben részt venni konkrét témában. – Szinonimát, körülírást tud használni. – Ismétlést, összegzést, lényegkiemelést, magyarázatot a tanult módon tud kérni. – Képes magát ellenőriztetni, javítást kérni. 	<ul style="list-style-type: none"> – Reális szituációs játékokban, szimulációban kommunikál. – Információszerzéscéljából interakcióban vesz részt. – Vitákban vesz részt. – Gyakorlati, célirányos tevékenység tervezésében és aktív alakításában segítséggel részt vesz. – Részletes instrukciót ad. – Formális interakcióban vesz részt.

Szint	Kiemelten fontos kompetenciák	Ajánlott nyelvi tevékenységek
KER B2	<ul style="list-style-type: none"> – Képes folyékonyan, többé-kevésbé helyesen használni a nyelvet. – Szempontok alapján tudja indokolni nézeteit. – Konkrét tárgyú érveléseket képes előadni, tud ilyenekre reagálni. – Segítséggel egyszerűen ki tudja fejezni az események és élmények személyes jelentőségét. – Szempontok alapján összegezni tud több forrásból származó információt. 	<ul style="list-style-type: none"> – Társalgásban, vitában valamelyest részt vesz. – Gyakorlati, célirányos tevékenységben részt vesz. – Formális interakciókban részt vesz.

Projektek a nyelvórán programcsomag

Szint	Kiemelten fontos kompetenciák	Ajánlott nyelvi tevékenységek
KER A1	<ul style="list-style-type: none"> – Képes személyét érintő, alapvető információkat cserélni. – Előzetes felkészülés után meg tudja válaszolni a projektje bemutatását követő kérdéseket. – A megértés érdekében a jelentés tisztázását kérni tudja. 	<ul style="list-style-type: none"> – Betanult egyszerű kérdések/válaszok projektbemutatás után – Információcsere érdekében rövid interakcióban való részvétel
KER A2	<ul style="list-style-type: none"> – Strukturált szituációkban részt tud venni, fel tud tenni és meg tud válaszolni kérdéseket. – Előzetes felkészítés után meg tud indokolni projektjéhez kapcsolódó terveket és cselekedeteket. – Jelezni tudja, hogy követi-e a beszélgetést. – Tud egyszerű módon ismétlést kérni, ha nem érti a hallottakat. 	<ul style="list-style-type: none"> – Projektbemutatás során betanult egyszerű formulák használata – Projektmunka elején egyéni megbeszélés a tanárral
KER B1	<ul style="list-style-type: none"> – Képes számára ismerős témában előre begyakorolt módon eszmecserében részt venni. – A tanult módon ki tudja fejezni véleményét. – Tud projektjével kapcsolatban információt cserélni, ellenőrizni, és megerősíteni. 	<ul style="list-style-type: none"> – Szabadabb interakció: feladatfelmérés, tervezés, követés, értékelés – segítséggel – Projektbemutatás után kérdések, válaszok, megvitatás – segítséggel
KER B2	<ul style="list-style-type: none"> – Aktívan részt tud venni őt érintő, reális témában folyó eszmecserében. – Követni tudja a projekt témájáról szóló eszmecserét. – Pontosan ki tudja fejezni gondolatait és véleményét. – Felkészülés után elő tud adni érveléseket. – Alternatív javaslatokat szempontok segítségével mérlegelni tud. – Világosan és részletesen le tudja írni számára ismert feladat algoritmusát. – Algoritmus segítségével összegezni tudja a feladatvégzés szakaszait. 	<ul style="list-style-type: none"> – Szabad interakció: feladatfelmérés, tervezés, követés, értékelés, megvitatás – kevés segítséggel

Internet a nyelvórán programcsomag

Szint	Kiemelten fontos kompetenciák	Ajánlott nyelvi tevékenységek
KER A1	<ul style="list-style-type: none"> – Alapvető közvetlen szükségleteinek kielégítése céljából képes közléseket tenni, felszólítani, interakcióban részt venni a begyakorolt módon. – Röviden, egyszerűen tud útbaigazítani, másoktól dolgokat kérni, instrukciókat adni. – Tud számokat, mennyiségeket, időt és költségeket kezelni. – Be tud mutatkozni. – Tud alapvető udvariassági formulákat használni, azokra reagálni. – Képes alapvető személyes információkra rákérdezni és ilyen információkat átadni. – Egyszerű kompenzációs stratégiákat tud használni a kölcsönös megértés érdekében: röviden kérni tudja a jelentés tisztázását, a hallottak lassú, tagolt ismétlését, illetve kérésre ezt maga is megteszi. 	<ul style="list-style-type: none"> – Felkészülés után bemutat egy honlapot. – Egyszerű elektronikus levelet fogalmaz, abban kérdez.
KER A2	<ul style="list-style-type: none"> – Tud meghívni és meghívást elfogadni. – Tud alapvető udvariassági formulákat használni, azokra reagálni. – Strukturált, előre látható szituációban tud kommunikálni. – Képes kevés szereplős, rövid, konkrét témájú beszélgetések kezelésére. – A jelentés tisztázását röviden kérni tudja. 	<ul style="list-style-type: none"> – Egyszerű ügyeket bonyolít gyakorlás után. – Egyszerű utazási információkat tud szerezni. – Internetes csevegésben vesz részt ismerős társsal, érdeklődésének megfelelő témában.
KER B1	<ul style="list-style-type: none"> – Ismerős témában tud kommunikálni, információt cserélni, ellenőrizni és megerősíteni. – Reális tárgyú filmekről, írásművekről ki tudja fejezni véleményét. 	<ul style="list-style-type: none"> – Az interneten tájékozódik a mozi-műsorról. – Számítógépen információt keres, értékel és csoportban megvitát.
KER B2	<ul style="list-style-type: none"> – Világosan ki tudja fejezni magát. – Saját szakterületén és néhány általános témában elegendő szókinccsel rendelkezik. – Folyékonyan, többé-kevésbé helyesen használja a nyelvet. – Tud röviden kommunikálni. 	<ul style="list-style-type: none"> – Többféle véleményt keres az interneten érdeklődési körébe tartozó témában. – Szakértőt kérdez érdeklődési területéről interneten keresztül írásban.

4.3 Írás

4.3.1 Írásbeli szövegalkotás (1–6. évfolyam)

Mesemondóka programcsomag

Szint	Kiemelten fontos kompetenciák	Ajánlott nyelvi tevékenységek
KER A1: Az idegen nyelvi olvasás és írás bevezetésére felkészült	<ul style="list-style-type: none"> – Képes életközeli témájú, konkrét gyermekirodalmi művek szókincsének felhasználásával egyszerű nyelvi játékok megoldására. – Képes tanult reális mondóka, ének, vers szövegének kiegészítésére, sorba rendezésére, esetleg – vizuális (pl. képes, szóképes) segítség mellett – lemásolására. – Képes egyszerű nyelvi eszközökkel megfogalmazott reális mondókát, verset segítséggel és mintadással átírni. 	<ul style="list-style-type: none"> – Ismert, reális mondóka, vers, dal szövegének sorba rendezése, hiányzó szavak pótlása vizuális segítséggel (pl. kép, szóképek, fotó), a szöveg másolása, segítséggel illusztrálása – Képes szótár készítése – Reális mondóka átírása tanári segítséggel – Képeskönyvoldal készítése megadott téma és szempontok alapján, minta segítségével – Rajzos értékelő lap készítése minta alapján, kitöltése tanári segítséggel
KER A1: A tanuló önállóan ír és olvas idegen nyelven	<ul style="list-style-type: none"> – Képes megtanulandó anyag vázlat alapján való összeállítására. – Képes konkrét kérdések alapján, a felkínált egyszerű lehetőségek közül választva véleményét írásban kifejezteni. – Képes saját teljesítményét segítséggel írásban értékelni egyszerű kérdésekre válaszolva vagy a felkínált lehetőségekből választva. – Képes elemi szintű kreatív írásra: saját élményei alapján képes rövid, reális történet leírására. 	<ul style="list-style-type: none"> – Megadott (vagy több lehetőség közül választott) szempont alapján szólista készítése a feldolgozott gyermekirodalmi műből – Egyes megadott elemek helyettesítésével új mű létrehozása – Egyszerű, rövid, reális történet írása saját tapasztalatokból – Egyszerű szöveg megalkotása előzetesen értelmezett, sematikus, valós témájú képregényhez – „Énkönyv” készítése – Könyvismertetés készítése vázlat alapján – Olvasnivaló ajánlása minta alapján – Könyvtári értékelő lap készítése – Önértékelő lap kitöltése konkrét kérdések alapján, tanári segítséggel – A tanuló érdeklődésének megfelelő témájú poszter, plakát, képeslap, hirdetés készítése – Projektmunka személyre szabott, pontosan meghatározott részfeladatok elvégzése – Napló írása minta vagy szempontsor alapján – Reális történetek hiányzó részeinek megalkotása

Kreatív kommunikáció programcsomag

Szint	Kiemelten fontos kompetenciák	Ajánlott nyelvi tevékenységek
KER A1: Az idegen nyelvi olvasás és írás bevezetésére felkészült	<ul style="list-style-type: none"> – A tanuló képes kontrollált írást, félig kontrollált írást produkálni megfelelő előkészítés és tanári támogatás mellett. – Képes rövid szóbeli kommunikációs játékok (pl. minidialógusok) vizuális emlékeztető alapján való rögzítésére. – Képes minta alapján különböző, érdeklődésének és életkorának megfelelő, egyszerű szövegek készítésére az eredeti szöveg megadott szempontok alapján történő módosításával. – Közösen olvasott reális történet olvasása után képes írásban feladatokat megoldani. 	<ul style="list-style-type: none"> – Egyszerű, ismert, konkrét tartalmú szöveg rekonstruálása, esetleg vizuális segítség alapján (pl. szavak sorba rendezése, hiányzó szavak pótlása megadott szavak közül) – Képes szótár készítése – Tematikus szógyűjtés a tanuló által ismert, kedvelt témakörben – Egyszerű szöveg átírása a tanuló kontextusába (pl. mintaszöveg átírása a tanuló személyes adataival) – Egyszerű szövegek másolása, esetleg illusztrálása
KER A1: A tanuló önállóan ír és olvas idegen nyelven	<ul style="list-style-type: none"> – Képes alkalmazni meglévő szókincsét, tudását rövid, egyszerű szöveg írására az őt érdeklő, számára ismert témákban. – Képes „énkönyve” írására segítséggel. – Minta alapján különböző műfajú, életkorának megfelelő, reális tartalmú szövegeket, fogalmazást képes írni. – Képes formanyomtatványt kitölteni minta alapján, a magára vonatkozó adatokat a megfelelő kategóriákba beilleszteni. – Képes írott szempont alapján listát készíteni. – Ismert hétköznapi vagy érdeklődési körébe tartozó témáról rövid, egyszerű mondatokat képes írni. 	<ul style="list-style-type: none"> – Jelentés, rövid fogalmazás, beszámoló írása vázlat vagy írott szempontsor alapján – Képeslap, üdvözlőlap írása, nyomtatvány kitöltése kezdetben minta alapján – Listaírás szempont alapján – Ismert szöveg, reális történet átírása megadott szempontok alapján – Téma alapján szólista készítése – Élményei alapján „énkönyv” írása – „Énkönyvében” a vizuális információ ötvözése a szöveggel – Segítséggel önértékelés készítése egyszerű nyelvezettel

Projektek a nyelvórán programcsomag

Szint	Kiemelten fontos kompetenciák	Ajánlott nyelvi tevékenységek
KER A1: Az idegen nyelvi olvasás és írás bevezetésére felkészült	<ul style="list-style-type: none"> – Képes a feladatmegoldások során rövid szavakat pontosan lemásolni, leírni. – Képes részt venni írásbeli nyelvi játékokban. – Segítséggel képes írást is igénylő egyszerű feladatok elvégzésére. – Ismeri a célnyelvi abc-t. Képes észrevenni az anyanyelvén és a tanult nyelven történő írás különbségeit. 	<ul style="list-style-type: none"> – Játékos írásbeli feladatok megoldása, minta alapján készítése is – Reális képregény rajzolása, szólaburok kitöltése – Térkép rajzolása, a helyszínek írásbeli megnevezése, útvonal megadása – Képeslap írása, üdvözlőkártyák készítése minta alapján – Segítséggel egyszerű önértékelő lap készítése
KER A1: A tanuló önállóan ír és olvas idegen nyelven	<ul style="list-style-type: none"> – Képes modellt követve szempontok alapján saját szöveget alkotni. – Képes segítséggel (pl. kérdések, vázlat), tanári irányítás mellett egyszerű szöveget alkotni, pl. „énkönyvet” írni. 	<ul style="list-style-type: none"> – A projektbemutató szövegének megírása. „énkönyv” és saját élményű utazás leírása – A tanuló érdeklődési körébe tartozó témájú interjúhoz kérdések gyűjtése – Kérdőíves felmérés készítése minta vagy szempontsor alapján

4.3.2 Írásbeli szövegalkotás (7–12. évfolyamok)

Kreatív kommunikáció programcsomag

Szint	Kiemelten fontos kompetenciák	Ajánlott nyelvi tevékenységek
KER A1	<ul style="list-style-type: none"> – Képes szavakból vagy nagyon rövid mondatokból álló tárgyyszerű írásbeli közlésre. – Listát, egyszerű képeslapot tud írni, szükség szerint minta alapján. – Saját alapvető személyes adataival formanyomtatványt tud kitölteni. – Magáról, esetleg a közvetlen környezetében élő személyekről egyszerű fordulatokat és mondatokat tud írni, néhány minta bemutatása után. – Rövid, konkrét egymondatos üzenetet tud hagyni. 	<ul style="list-style-type: none"> – Nyomtatványt tölt ki, ha szükséges, minta alapján. – Listát, egyszerű képeslapot ír. – Posztert készít segítséggel. – Rövid üzenetet, SMS-t ír.
KER A2	<ul style="list-style-type: none"> – Közvetlen szükségleteire vonatkozó egyszerű szöveget tud írni. – Egyszerű, a tanuló által tapasztalt történéseket vázlatpontok alapján össze tud írásban foglalni. – Szempontok segítségével leírást tud írni. – Üzeneteket, minta alapján feljegyzéseket tud írni állandósult kifejezések használatával. – Képes rövid, egyszerű, tárgyyszerű magánlevelet írni. – Vázlatpontok segítségével egyszerű önéletrajzot tud írni. – Néhány összefüggő mondatot tud írni környezete mindennapi tárgyyszerű, konkrét aspektusairól. – Rövid, alapvető leírást tud adni átélt eseményekről, tevékenységekről, személyes élményeiről. 	<ul style="list-style-type: none"> – Üzenetet, feljegyzést ír, vázlatot készít. – Rövid levelet, egyszerű önéletrajzot ír. – Leírást ír. – Élménybeszámolót ír. – Történetet egyszerűen leír. – Diktálás után ír.
KER B1	<ul style="list-style-type: none"> – Meg tud fogalmazni egyszerű, összefüggő szöveget ismert, őt érdeklő konkrét témákban. – Tanári segítséggel lényegre koncentráló, részletes leírást tud adni. – Képes saját élményű cselekményt, történetet leírni. – Tényszerű információkat – esetleg segítséggel – össze tud foglalni. – Vázlat, absztrakt előadás vagy megadott szempontok segítségével jegyzetelni tud. – Képes megadott szempontok alapján szövegeket átfogalmazni. – Segítséggel, konkrét kérdések alapján képes írásban véleményét kifejezni, indokolni, érvelni. 	<ul style="list-style-type: none"> – Levelez, hasonló érdeklődési kör esetén. – Reális történetet ír. – Cikket, riportot ír segítséggel. – Olvasott szövegből, többször visszahallgatható hallott szövegből szempontok alapján jegyzetel. – Konkrét témában, érdeklődési körébe tartozó tárgyban informatív esszét ír.
KER B2	<ul style="list-style-type: none"> – Világos, jól szerkesztett részletes szöveget tud írni az őt érdeklő témákban. – Érvel álláspontja mellett, másokéra – azok esetleges segítséggel történő megértése után – reagálni tud. – A gondolatok közti kapcsolatot megpróbálja világos módon jelölni. – Több forrásból származó információt, érvelést képes szempontok vagy algoritmus segítségével szintetizálni. – Személyes élményeiről – kérdésekre – beszámol. 	<ul style="list-style-type: none"> – Szempontok vagy kérdések alapján véleménykifejtő esszét ír. – Őt érdeklő témában újságcikket ír. – Film-, könyv- vagy zenei ismertetőt ír minta alapján.

Projektek a nyelvórán programcsomag

Szint	Kiemelten fontos kompetenciák	Ajánlott nyelvi tevékenységek
KER A1	<ul style="list-style-type: none"> – Képes egy adott modellt követve konkrét témában saját szöveget alkotni. – Egyszerű fordulatokkal projektjét képes bemutatni. 	<ul style="list-style-type: none"> – Irányított írás: másolás – Lyukas szöveg kiegészítése – Irányított fogalmazás vázlat alapján
KER A2	<ul style="list-style-type: none"> – Rövid, alapvető leírást tud adni projektjében dolgokról, eseményekről, múltbeli tevékenységekről és személyes élményekről, szükség esetén szempontsor figyelembevételével. – Rövid, konkrét szövegből ki tud választani és le tud írni kulcsszavakat (esetleg tanári irányító kérdések segítségével), fordulatokat vagy rövid mondatokat. – Egyszerű módon megfogalmazza ezeket projektjének megfelelően. 	<ul style="list-style-type: none"> – Irányított írás: irányított fogalmazás – Jegyzetek készítése, szöveg átfogalmazása, összefoglalása segítségével
KER B1	<ul style="list-style-type: none"> – Konkrét, reális témában rövid, egyszerű esszét, elbeszéléseket, leírásokat tud írni. – A projekthez összegyűjtött információt segítő szempontok, kérdések segítségével részlegesen össze tudja foglalni, és ki tudja fejezni a témával kapcsolatos véleményét. 	<p>Szabadabb írás: a folyamatközpontú írás aspektusainak alkalmazása vizuális segédeszközök segítségével</p>
KER B2	<ul style="list-style-type: none"> – Változatos életközeli témákban és különböző műfajban világos módon tud írni. – Projektjében kifejti a fontos dolgokat és az azokat alátámasztó gondolatokat. – Több forrásból származó információt és érvelést tud szintetizálni szempontok alapján. 	<ul style="list-style-type: none"> – Szabad írás: folyamatközpontú írás alkalmazása, esetleg vizuális emlékeztetők segítségével

Internet a nyelvórán programcsomag

Szint	Kiemelten fontos kompetenciák	Ajánlott nyelvi tevékenységek
KER A1	<ul style="list-style-type: none"> – Minta alapján meg tud írni rövid, egyszerű képeslapot. – Formanyomtatványon ki tud tölteni személyes adatokat. – Magáról és közvetlen hozzátartozóiról egyszerű fordulatokkal és mondatokkal tud írni. 	<ul style="list-style-type: none"> – Minta segítségével elektronikus képeslap küldése csoporttársainak – Elektronikus formanyomtatványt kitöltése
KER A2	<ul style="list-style-type: none"> – Le tud írni valamit egyszerű felsorolással. – Mondatokat „és”, „vagy”, „mert” kötőszavakkal kapcsol össze. 	<ul style="list-style-type: none"> – Elektronikus levél írása érdeklődésnek megfelelő témában – Reális történet írása – Önéletrajz írása szövegszerkesztőben vázlat alapján
KER B1	<ul style="list-style-type: none"> – Egyszerű, reális tárgyú összefüggő szöveget tud írni. – Beszámolót tud írni élményeiről. 	<ul style="list-style-type: none"> – Virtuális városnézés menetének, tartalmának leírása – Rövid reális történetet írása, illusztrálása Word-ben – Internetes honlapon hozzászólás számára érdekes témában

Szint	Kiemelten fontos kompetenciák	Ajánlott nyelvi tevékenységek
KER B2	<ul style="list-style-type: none"> – Több forrásból származó adatokat és érveléseket összegez és értékkel szempontsor segítségével. – Reális tárgy gondolatokról és problémamegoldásokról értékelést tud írni a megbeszélte szempontok alapján. – Tud könyv-, film- vagy színdarab-ismertetőt írni életközeli témájú műről. 	<ul style="list-style-type: none"> – Véleményének rövid leírása egy valós tárgykörben – Érdeklődési körébe tartozó honlap értékelése írásban – Internetes diákújságban rövid beszámoló írása eseményről

5. Formai keretek, módszerek

5.1 Tanulásszervezési formák

A frontális osztálymunka alkalmazása nehézséget jelenthet, mert az autizmussal élő tanulónak sérült lehet a képessége arra, hogy az instrukciókat saját személyére vonatkoztassa. Szükséges lehet, hogy a tanulót személy szerint megszólítva, az utasításokat a tanuló nevével kezdve felkeltsük figyelmét, majd rövid, egyértelmű instrukcióval közöljük a feladatot.

Csoport- és páros munkában, kooperatív formában akkor képes eredményesen dolgozni az autizmussal élő tanuló, ha a társakkal való kooperációhoz (pl. eszközmegosztáshoz) írott szabályokat, vizuális segítséget biztosítunk, a munka megkezdése előtt tisztázzuk, hogy mi az ő feladata, arra mennyi idő áll rendelkezésre stb. Célszerű, ha feladata egyértelmű, zárt végű.

Egyéni munkaforma esetén is fontos a személyre szóló, pontos feladatmeghatározás, a szempontok írásban való megadása, a tevékenység elvégzéséhez szükséges összetevők (pl. rendelkezésre álló idő, felhasználható eszközök, segítségkérés módja stb.) vizuális jelzése.

(A vizuális-protetikus környezet leírása a 8. fejezetben található).

Sajátos tanulásszervezési formaként alkalmazható az autisták specifikus fejlesztésében a „babzsák”. Ez egy játékos szociális-kommunikációs fejlesztőhelyzet, amely elnevezését a szerepcsere vizualizálására használt és a foglalkozásban is ilyen céllal alkalmazott eszközről kapta. (Például a hallgató-beszélő szerep váltakozásának, a figyelemfókusz váltakozásának, a szemkontaktus és szerepcsere összekapcsolásának, a szociális interakció kezdetének jelölésére tanár és tanuló között.) Csoportos foglalkozás, amely átmeneti helyet foglal el az egyéni fejlesztés és a klasszikus frontális tanítási szituáció, illetve a természetes élethelyzetek között. A foglalkozás vezetője kérdéseket és utasításokat intéz a csoport tagjaihoz. A válaszadásra kiválasztott tanulónak dobja a babzsákokat, ezzel jelezve, hogy kitől vár reakciót. A „babzsák”-helyzetben tanultak tehát elsősorban a különböző társas helyzetekben való részvételt alapozzák meg.

A tevékenység játékos jellegű fejlesztési keretet biztosít, így az egész tanulócsoport számára élvezetes tanulási szituáció lehet. A program célja, hogy a hiányzó vagy sérült szociális és kommunikációs készségeket pótolja, a formalizált szituáció, struktúra, szabályok alkalmazásával és a babzsák eszközhasználatának segítségével.

A program moduláris, a feladatokat a csoport tanulóinak szükségleteihez alkalmazkodva kell összeállítani az előző foglalkozásokra, a napi aktualitásokra és a tantárgyakban tanultakra építve. Az egyes feladattípusok bővíthetők vagy egyszerűsíthetők az egyes tanulók képességeinek megfelelően. A program módot ad a differenciálásra csoporton belül és tanulócsoportok között egyaránt.

5.2 Tanulási módszerek

5.2.1 Drámajáték és szituációs játékok

A drámajáték alkalmazási lehetőségei korlátozottak: nehézségek lehetnek a dramatizálandó szituáció megértésével, a kifejezendő tartalmak értelmezésével. Túlzottan elvont tartalmú szerepek eljátszása, a szerep által megkívánt megfelelő időzítés nem várható el. A szerepjátéshoz a kifejezőmódok személyes megtapasztalása, valamint a kommunikációs és a szociális készségek rugalmas, kreatív és integrált felhasználása szükséges – ezek a készségek az autizmusban sérültek. Minden egyes tanuló esetében egyénileg kell mérlegelni, hogy milyen mértékben vonható be a drámajátékokba, szerepek eljátszásába. Ezzel szemben a mindennapi élethelyzeteket feldolgozó szituációs játékok (pl. vásárlás, bemutatkozás) alkalmazása az autizmus-specifikus fejlesztés egyik fontos eleme, amelynek során a tanulók olyan jól felhasználható szociális-kommunikációs készségeket sajátítanak el és gyakorolnak, amelyek ép társaik fejlődésében spontán megjelennek.

5.2.2 Projektmódszer

A sikeres részvétel feltétele, hogy a tanuló olyan részfeladatot kapjon, amely pontosan meghatározott, lehetőleg zárt végű (pl. gyűjtés, csoportosítás megadott szempontok alapján), egyértelmű megoldású, szükség esetén vizuálisan támogatott. A tanuló által elvégzendő feladat célját, helyét a projektmegvalósítás folyamatában a tanuló számára érthető módon kell jelezni, hogy átláthassa, tevékenysége hogyan illeszkedik társai munkájához, ne maradjon csupán elszigetelt feladatvégzés. A spontán sikeres részvétel valószínűleg csak a fent leírt segítségadás mellett várható el, ám a projektmódszer során számos lehetőség nyílik a kooperáció, a társakkal való együttműködés gyakorlására, ezzel a speciális fejlesztés feladatait valósítjuk meg.

5.2.3 Vita

A tanuló vitában való részvételének tanításakor szükséges lehet a beszélő és hallgató vizuális jelzéssel (pl. babzsák) történő elkülönítése, esetleg a vitához való szempontadás. A vitatkozás, mások álláspontjának megértése, elfogadása szociális megértést kíván, ezért általában csak a vitatkozás formai szabályainak megtanulása várható el.

5.2.4 Interjúkészítés

Az autizmussal élő tanuló írott szempontok, kérdéssor alapján képes lehet általa ismert személlyel, konkrét téma kapcsán való interjúkészítésre. Nehézséget okozhat az interjúval megcélzott közönség (pl. az osztály, a csoport) szempontjainak felismerése és szem előtt tartása, valamint az interjúalany váratlan, szokatlan válaszainak feldolgozása.

5.2.5 Prezentáció

Nagy jelentőségű a prezentáció megfelelő előkészítése, pl. az előadás céljának konkretizálása, a célközönség szempontjainak előre becslése (pl. a szükséges részletezettség meghatározása, a releváns elemek kiválasztása), a prezentáció menetének részletes megtervezése, vizuális emlékeztetők (pl. vázlat, kulcsfogalmak, algoritmusok) készítése. Ezekhez tanári segítséget igényel a tanuló. Nem várható el a hallgatósággal való megfelelő mértékű kapcsolattartás (monitorozás) előadás közben, a visszajelzésekre való spontán, gyors, adekvát reakció.

5.2.6 Adatgyűjtés, csoportosítás

A megfelelően körülírt konkrét témában világos szempontok alapján történő adatgyűjtés elvárható feladat, az adatok elemzésének, összefüggések felismerésének elvárása gyakran csak célzott, rávilágító kérdések segítségével valósítható meg.

5.2.7 Szövegalkotás

A legtöbb esetben csak vizuális segítséggel (pl. írott szempontsor) várható el az önálló szövegalkotás, amely még ilyen feltételek mellett is gyakran mechanikus, nem kreatív feladatmegoldást eredményez. Célszerű konkrét, a tanuló mindennapi életében is jól felhasználható szövegek megírásának (pl. saját élményű vagy más reális történetek) elvárása. Elvont vagy fiktív személyeknek szóló szövegek írása kivitelezhetetlennek, esetleg céltalannak tűnhet a tanuló számára.

Összességében minden módszer alkalmazásánál fontos figyelembe venni a beszédértés szintjét, az elvárásokat ahhoz kell adaptálni. Kiemelt jelentőségű az életszerű feladatokban való részvétel (pl. interjúk, újság, rádióműsor, nyelvi játékok). Az együttműködési készségek fejlesztése autizmussal élő tanulók esetében igen fontos: míg nem sérült társaik szociális megértésükre hagyatkozva, intuitív úton megértik a közös tevékenykedés szociális szabályait, képesek részt venni együttműködést igénylő aktivitásokban, addig az autizmussal élő tanulónak szüksége van direkt, konkrét és egyértelmű vizuálisan is megjelenített viselkedéses instrukciókra. A nyelvi játékok, vetélkedők egyértelmű szabályaiknál fogva jó terepet biztosítanak a fejlesztésre.

5.3 A pedagógustól elvárható magatartásformák

Az autizmussal élő tanulók oktatásában integrált-inkluzív formában is fokozott egyéni figyelemre és bánásmódra van szükség. A modern pedagógiai elméletek által támogatott tanulói önállóság biztosítására való törekvés mellett szükség van a tanuló önálló és sikeres feladatvégzését, tanulását biztosító segítség megadására. A tanuló felé irányuló kommunikáció (pl. a tananyag közvetítése, az instrukciók megfogalmazása) legyen rövid, tömör, tényszerű. Kerülendő az elvont, átvitt értelmű, félreérthető megfogalmazások alkalmazása. A tanulótól elvárható expresszív beszéd is az egyszerű, konkrét megnyilvánulások szintjén várható el, szükségtelen az olyan árnyalt, absztrakt kifejezőmód és differenciált nonverbális kommunikáció elvárása, amelynek tartalmát, célját a tanuló feltehetően nem érti. A frontális utasításokat önmagára nem vonatkozó tanuló személyre szóló kommunikációt igényel. Célszerű, ha a feladatmegjelölésnél, a helytelen viselkedés korrekciójánál az elvárt viselkedést, reakciót nevezi meg a pedagógus, és nem a nem kívánatosat (pl. „Írj minden sorba!” a „Ne hagyj üresen egy sort sem!” utasítás helyett).

A fejlesztés elengedhetetlen feltétele az autizmusspecifikus eszközök (pl. a protetikus környezet eszköztára) folyamatos, képességszinthez igazodó használata. Szükséges, hogy a pedagógus ismerje az eszközöket, készítse el vagy szerezze be azokat a tanuló számára, értse azok használatának céljait, módszereit, alkalmazásuk megtanításának módját. Tegye elérhetővé a tanuló számára, és várja el tőle, hogy az eszközöket folyamatosan használja.

A szociális jutalom hatékonyságának hiánya, illetve a tevékenység sikeressége által biztosított belső motiváció gyengesége miatt minden egyes tanuló esetében egyéni motivációs bázist kell felépíteni. Felhasználhatók a tanuló szűk körű érdeklődésébe tartozó tevékenységek, valamint tárgyak is. A sajátos jutalmazási formák alkalmazását el kell fogadtatni tanuló társaival, meg kell magyarázni azok szükségességét.

Fontos, hogy a pedagógus észlelje, ha a tanulónak segítségre van szüksége, de kommunikációs nehézségei miatt ezt nem képes jelezni.

Fokozottan figyeljen arra, hogy az autizmussal élő tanuló váljon a tanulási folyamat aktív részesevé, ne fogadja el a tanuló esetleges passzív magatartását, hanem törekedjen folyamatosan bevonására, aktivizálására mind az egyéni, mind a csoportos helyzetekben.

Meg kell ismertetnie társaival a sérülés jellegéből fakadó főbb nehézségeket, magyarázatot kell adnia a számukra szokatlan jelenségekre, felmerülő konfliktushelyzetekre, megoldási stratégiákat kell nyújtania a társaknak és az autizmussal élő tanulóknak a problémahelyzetekre.

A szociális-kommunikációs és kognitív fejlesztés, továbbá a viselkedésproblémák kezelésének módszereit a pedagógusnak ismernie kell az autizmussal élő tanuló sikeres integrációjához (szakirodalmi források jegyzéke megtalálható a www.autizmus.hu weboldalon).

5.4 A tanulócsoport tagjaitól elvárható magatartásformák

Az autizmus fő vonásainak megértéséhez bizonyos fokú kognitív érettség szükséges. Minél fiatalabb gyermekekről van szó, annál kevésbé várható, hogy a magyarázatok ellenére mély megértéssel rendelkezzenek. A tanuló társak autizmussal kapcsolatos ismereteit életkori sajátosságaiknak, igényeiknek megfelelően fokozatosan bővíteni kell. Szükséges megfogalmazódott kérdéseikre a befogadó szintjüknek megfelelő válaszok megadása.

Az ép társaktól elvárható annak belátása, hogy az autizmussal élő tanulóval való viccelődés, gúnyolódás, ugratás, annak naivságát kihasználó rászedés helytelen és nem elfogadható viselkedés. Az ép és autizmussal élő tanulók sikeres együttműködésének feltétele a megfelelő bánásmód stratégiáinak tanítása mindkét fél számára. Az elfogadóbb attitűddel rendelkező kortársakat bevonhatjuk az autizmussal élő tanulóknak való segítségnyújtásba.

6. Az értékelés sajátos szempontjai

A mérés, értékelés és minősítés alapfunkciója az autizmussal élő tanulóknál eltér attól, amely az oktatásban megszokott. A mérések elsősorban diagnosztikus jellegűek. Tájékoztatnak a gyermek állapotáról, mérik a fejlesztés eredményességét, meghatározzák annak további irányát.

Az értékelés és minősítés a tananyagban való előrehaladásról szolgál tájékoztatásul, elsősorban a szülők számára. A tanulók énképük és önismeretük fejlesztése érdekében szembesíthetők elért konkrét eredményeikkel. Ez különösen akkor hasznos, ha nincsenek tudatában annak, hogy milyen készségeik és ismereteik vannak. Ugyanakkor a gyermekek elért teljesítménye ritkán tudatos törekvés eredménye, megjelenésük sokszor a természetes érésnek, a jól szervezett környezetnek, tudatosan és lépésről lépésre megtervezett pedagógiai beavatkozásnak, a jól működő motivációs bázisnak köszönhető.

Az önértékelés megvalósításának módját vizuális segítség (pl. írott szempontok, vázlat az önellenőrzés-értékelés menetéhez) alkalmazása mellett tanítani kell az autizmussal élő tanulóknak.

Sérülésspecifikus probléma, hogy az értékelés-minősítés közösségi megegyezésen alapuló, elvont szociális elvárásokat tartalmazó formája számukra nem motiváló és információértékű. A konkrét, azonnali és folyamatos visszajelzés viszont jól érthető, informatív, ezért az egyéni képességeknek megfelelő szintű értékelési rendszer hatékony az önértékelés, önkontroll kialakításában. A visszajelzés lehetőleg pozitív tartalmú legyen, fogalmazódjon meg a tanuló számára, hogy miként lehetne sikereesebb. Az értékelésnél minden esetben az a legfontosabb szempont, hogy a gyermek önállóbbá vált-e, és hogy milyen mértékben képes ismereteit alkalmazni. Ennek mérésére az informális pedagógiai felmérések különböző típusai szolgálnak (pl. fejlődési kérdőív, megfigyelés).

Önállóan tekintendő a gyermek teljesítménye akkor is, ha valamely vizuális segédeszköz alkalmazásával éri azt el. A bizonyítványban megfelelő szöveges értékelés mellett minden esetben a gyermek adott félévi előmenetelét tartalmazó részletes pedagógiai jellemzésben szükséges összefoglalni a fejlesztés tartalmát és eredményeit.

7. Az egyéni megsegítés lehetőségei

Az autizmussal élő tanulónak sérülésspecifikus szociális-kommunikációs és kognitív fejlesztésre van szüksége. Az egyéni vagy kiscsoportos fejlesztő foglalkozások során egyéni fejlesztési terv alapján zajlik a sérült képességek kompenzációja. A tervezésben elengedhetetlen autizmusban képzett szakember közreműködése, akinek szupervíziója mellett a foglalkozásokat pedagógus tarthatja.

Az idegen nyelv tanítása során – mint más kompetenciaterületeken – szükséges, hogy az autizmussal élő tanuló sérülése figyelembevételével egyfajta egyéni bánásmódban részesüljön (pl. frontális utasítások helyettesítése személyre szólóval, írott szempontok az önálló munkavégzés megsegítésére, az elvont, szociális tartalmú feladatok kerülése, tanári segítség a tanulói együttműködés megvalósításához, hozzá intézett közlések konkretizálása és tömörítése).

8. Speciális tanári és tanulói eszközök

Az autizmussal élő tanuló sérüléséből eredően korlátozottan képes arra, hogy megtanuljon térben, időben és szociális környezetében megfelelően tájékozódni. A fejlesztés során számolni kell azzal, hogy percepciós és szervezési készségei sérültek, problémái vannak a nyelvi megértés terén, a sorrendiség felidézésében, saját viselkedése megszervezésében, figyelmé összpontosításában, személyes emlékei felidézésében stb. Éppen ezért a környezet kaotikus, értelmezhetetlen és félelmetes lehet számára. A sérülés következményeit önállóan nem képes kompenzálni, a kaotikusnak megélt környezethez segítség nélkül nem tud alkalmazkodni.

A hagyományos nyelvórai eszközök (pl. szótárak, írott segédanyagok, magnetofon) használata nem okoz nehézséget az autizmussal élő tanulóknak. A számítógép használatában legtöbbször váltak és sikeresek.

Szükséges lehet egyes speciális, személyre szabottan tervezett és elkészített eszköz használata: pl. elvont, irracionális tartalmú mesék helyett reális történetek, saját élményű történetek alkalmazása, „énkönyv” (a tanuló személyes adatait és életének aktuális eseményeit a tanuló képességszintjéhez és életkorához alkalmazkodó feldolgozásban tartalmazó könyvecske) használata.

8.1 A tér-idő szervezése

A tér-idő-szervezés tanításának célja a lehető legnagyobb fokú önállóság elérésének segítése speciális eszkörendszer használatával, amely elsősorban a vizuális információátadás módszerére támaszkodik. A tér-idő-szervezés, illetve a környezet adaptálása a tanuló speciális igényeihez, a sérült készséget pótló, protetikusan jellegű környezet kialakítása.

A tér-idő szervezése az iskolai helyzetben, illetve ideálisan a tanítás, fejlesztés teljes ideje alatt használandó, az összes tevékenység keretét adja. Szintje, tartalma, formája a tanuló fejlődését követve változik (például: a kezdő évfolyamok sajátos feladata a protetikusan jellegű környezet használatának meg-

tanítása, később igény szerint a protetikus környezet egyes elemeit adaptálni kell, pl. zsebben, övön hordható napirendi eszköz [naptár]).

A protetikus környezet elemei: A tér strukturálása, a napirend (tér-idő strukturálásával), folyamat-ábrák, munkaszervezés, munkarend és egyéb vizuális információhordozók.

A tér-idő szervezése program a következő témaköröket foglalja magában:

8.2 Napirend, napirendhasználat

A napirendhasználat tanításának elengedhetetlen feltétele a tér strukturálása, amely fizikailag (pl. bútorokkal) és vizuálisan (pl. képekkel, színekkel, feliratokkal, szimbolikus jelekkel) jelölt egyértelmű helyszíneket jelent. Egyértelmű helyszíneket kell kijelölni az étkezéshez, a munkához és tanuláshoz, a szabadidő eltöltéséhez, az önkiszolgálási feladatokhoz. Szükség lehet a vizuális és akusztikus, illetve egyéb zavaró ingerek minimalizálására a gyermek szükségleteinek megfelelően. A napirend tájékoztatja a gyermeket arról, hogy mit és hol tegyen, valamint arról, hogy milyen sorrendben következnek az egyes tevékenységek. Az idő múlását és beosztását láthatóvá teszi. Számos egyéb kiegészítő információt is tartalmazhat, például a tevékenységben részt vevő személyek nevét, körülményeket, feltételeket, alternatív lehetőségeket, a gyermek igényeihez igazodva. Egyénre szabott kialakításakor és használatában a következő szempontokat kell figyelembe venni:

- A gyermek által biztosan érthető szimbólumszinthez igazodó forma kiválasztása. Ennek alapján a napirend lehet tárgyas, képes és írott. Az integrált tanulók esetében képes-szóképes és írott szimbólumszint jöhet szóba. Képes napirend: fotók, rajzok, piktogramok a tevékenységek nevének szóképével. A képes napirend használata esetén meg kell győződni arról, hogy a gyermek tárgyat képpel, képet képpel egyeztet. Írott napirend: szóképek, feliratok.
- A napirend a tanuló számára átlátható időtartam beosztása, előre jelzése.
A napirend hossza ennek megfelelően a következőképpen alakulhat: csak a soron következő tevékenységet jelzi; két egymást követő aktivitást jelez előre; néhány egymást követő aktivitás jelenik meg a napirenden; a nap teljes programja előre látható; heti időbeosztás készíthető. A napirend elhelyezése segítheti az önálló használatot. (pl. fix – pl. falra rögzített –, mobil – pl. az írott napirendi elemek névjegytartóban vagy kisméretű fotóalbumban vannak elhelyezve).

8.3 Tevékenységszervezés

A tevékenységszervezés tanításakor a legfontosabb cél vizuális segítséggel és információkkal helyettesíteni a tanári segítséget, pótolni a hiányzó készségeket a lehető legnagyobb önállóság elérésének érdekében. A tevékenységek lépéseit és a lépések sorrendjét folyamatábrákkal, folyamatleírással segíthetjük felidézni. A folyamatábrák, leírások az egyes tanulók igényeihez igazodnak, és minden olyan információt tartalmaznak, amely az adott tevékenység önálló elvégzéséhez szükséges.

A munkaszervezés segít a tevékenységekhez szükséges tárgyak, eszközök elrendezésében. Egyértelműen megmutatja adott tevékenységen belül, hogy milyen sorrendben és hogyan kell elvégezni azt. A gyermek számára egyértelmű, megfelelő számú lépésre bontja a feladatokat. A munkaszervezés megkönnyíti a tanuló számára, hogy megtanulja és elfogadja a dolgok változását, amikor a kezdeti állapot megváltoztatásával kész munkadarab, befejezett feladat készül. Célszerű az eszközök és a megoldásra szánt feladatok dobozokban való elhelyezése. Amikor a gyerekek már nem okoz nehézséget a feladatváltás, illetve kitartóan, folyamatosan képesek dolgozni, lehetőségünk van arra, hogy egyetlen, a munkaidő egészét kitöltő feladatot adjunk.

A munkarend jelzi, hogy meddig fog tartani egy napirendi tevékenység. Megmutatja a tanulónak, hogyan jut hozzá a feladathoz, és mennyi ideig végzi azt. Meghatározza a feladatok, aktivitások menyniségét, elvégzésük sorrendjét és rendjét (hogyan jut a gyermek a feladatokhoz).

A munkavégzés helyszíne nemcsak a munkaasztal lehet, hanem bármely terület, ahol önálló, szervezett munkavégzés folyik. E helyszíneken is érvényesülnie kell a munkarendnek és a munkaszervezési szempontoknak.

Az önálló feladatváltás kivitelezéséhez szükséges lehet vizuális emlékeztető (pl. „Vedd el a következő feladatot!” felirat). A feladatvégzés során elkövetett hibákat mielőbb korigáltatnunk kell a tanulókkal, hogy elkerüljük a hibás megoldások rögzülését, ehhez tanítandó az önellenőrzés menete.

Munkavégzés közben elvárt viselkedés: a tanuló a helyén ülve csendben, kizárólag a feladatára figyelve, a munkaszervezésnek megfelelően dolgozik. Szükség esetén segítséget kér, jelzi, ha elkészült.

8.4. Taneszköz-kiválasztás

A tanulók számára a speciális szükségleteknek megfelelően egyénre szabottan kell megválasztani a tankönyveket és a taneszközöket. A tankönyvek, munkafüzetek, egyéb segédletek legyenek konkrét tartalmúak, jól variálhatók, áttekinthetők. Tartalmazzanak minél több valóság-hű képet, magyarázó, szemléltető ábrát. Szükségessé válhat, hogy a pedagógusok maguk készítsenek el egyes taneszközöket (pl. reális történetek tára, „énkönyv”). Az egyes tantárgyak tanítása során a mindennapi életben előforduló valóságos tárgyakat kell használni. Fontos szempont, hogy az alkalmazott eszközök biztonságosak legyenek.

9. A tanórák

Az autizmussal élő tanuló nyelvoktatásában a tanórák menetébe illesztve kell megvalósítani az egyéni szükségleteknek megfelelő bánásmódot (pl. személyhez szóló utasítás a frontális instrukciók kiegészítésére; eltérő feladatadás: elvont tartalmak helyett reális, konkrét tartalmak az indukciós szövegekben; részletezett, pontos elvárások megjelenítése).

Az oktatás egészét áthatja a sérülésspecifikus szempontok figyelembevétele (pl. a tanuló képességszintjéhez igazodó szintű és tartalmú protetikusan környezet, vizuális segédeszközök folyamatos alkalmazása; a követelmények szükség szerinti módosítása).

Fentiek betartásával bármilyen típusú óravázlat megvalósítható.